

4
Я
душу

кція!
сяброўкі.
м пасёл-
працуюм.
адпачы-
паслухаць
та па ра-
аюць бе-
Мы вы-
«Работ-
з якога
цца аб
іцца на
эта асаб-
жывём
— у Ка-

обім на-
есні. Ча-
Набарок».
асціпная,
А «Буль-
ацела ж
льмі па-
«Лясная
оўнікава.
у і, слу-
льга не
обою і
родную

бураліся,
ьмо Элы
іх. Выхо-
ы адста-
аем «Ча-
жартоў-
песні.
эдакця,
блікаваць
наступ-
часопіса.
Эла і Лі-
кто яшчэ
яды, на-
не лю-
есень —
звек.

а надру-
песню».
нем бу-
е.
трывітан-

ПАВА,
РОВІЧ.

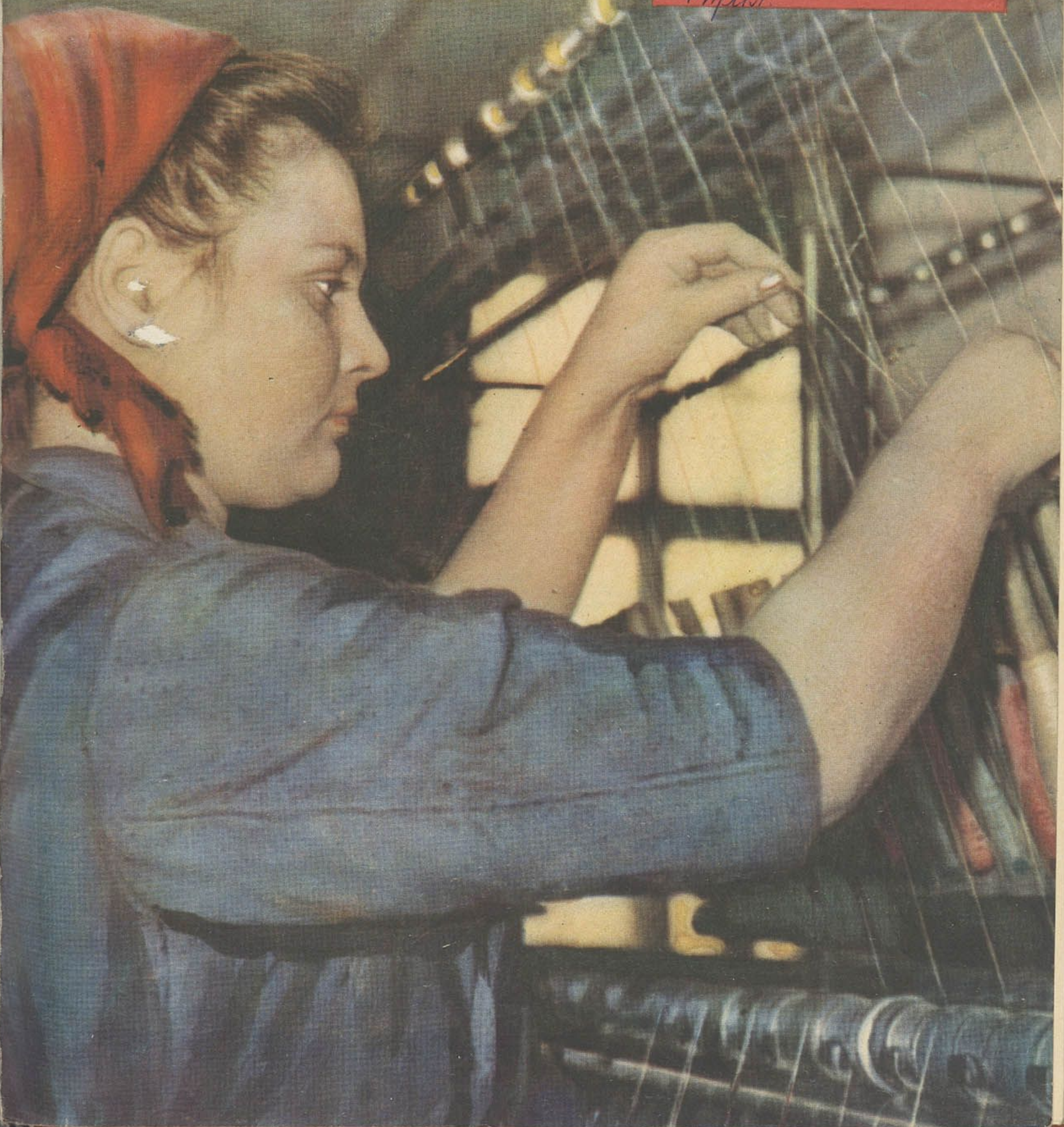
ака Раі-
еларускія

старонцы
ротазцюд
К. Яку-

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№6 ЧЭРВЕНЬ 1961

+ прм

На Гомельскім заводзе электраапаратуры брыгадзе камсамолкі Альбіны Кургавай прысвоена званне калектыву камуністычнай працы.

Ідучы насустрач XXII з'езду КПСС, члены брыгады выконваюць норму на 115—120% і даюць прадукцыю выдатнай якасці.

XXII З'ЕЗДУ НАСУСТРАЧ

У Магілёве пабудавана новая стужкатнацкая фабрыка. Тут працуе моладзь, якая скончыла магілёўскае тэхнічнае вучылішча № 12.

На здымку: камсамолка Вера Вараб'ёва. Яна абслугоўвае 24 машыны, дае прадукцыю выдатнай якасці і штодзённа перавыконвае зменныя заданні.

Паважаюць у эмаліровачным цэху Слуцкага ліцейна-механічнага завода абпальшчыц Ніну Таран і Марыю Зямелька. Працуюць яны добра. Штодзённа перавыконваюць зменныя нормы, змагаюцца за выпуск добрай і прыгожай прадукцыі. А калі канчаецца рабочы дзень, яны бяруцца за кнігі. Сяброўкі рыхтуюцца да паступлення ў інстытут.

Брыгадзір брыгады камуністычнай працы Барысаўскай фабрыкі піяніна камсамолка Дзіна Захарэвіч. Яе брыгада ў гонар XXII з'езду КПСС узяла павышаныя абавязальствы па датэрмінаваму завяршэнню гадавой праграмы і выпуску прадукцыі выдатнай якасці.

Брыгада трыкатажніц Таісіі Акрайка, як і увесь калектыв Баранавіцкай трыкатажнай фабрыкі, узяла павышаныя сацыялістычныя абавязальствы ў гонар XXII з'езду КПСС. Калектыв, узначальваемы камсамолкай Акрайка, змагаецца за званне брыгады камуністычнай працы.

На здымку: Таісія Акрайка.

Даярка калгаса імя 16 партызан Пухавіцкага раёна Галіна Мазоўка, якая надала за 3 месяцы ад кожнай каровы па 1300 кілаграмаў малака.

Фота П. Нікіціна, У. Дагаева, У. Кітаса, К. Якубовіча, Л. Палковіча і Л. Эйдзіна.

МЫ ЧУЕМ ТВОЙ ЗАКЛІК, ПАРТЫЯ! 18567

КОЖНЫ дзень набліжае нас да важнейшай гістарычнай падзеі ў жыцці краіны — XXII з'езд КПСС. З велізарнай радасцю рыхтуюцца да яго ўсе савецкія людзі. Літаральна ўся краіна жыве імкненнем азнаменаваць з'езд новымі выдатнымі поспехамі.

З кожным днём усё шырэй становіцца перадз'ездаўская працоўная вахта, і ў гэтым асабліва наглядна праяўляецца любоў і павага савецкага народа да роднай Камуністычнай партыі. Вялікая і бязмежная гэта ўсенародная любоў, бо кожны савецкі чалавек ведае, што Камуністычная партыя — гэта розум, гонар і сумленне народа, яго лепшы друг і дарадчык.

На працягу ўсёй сваёй гераічнай гісторыі партыя заўсёды ставіла інтарэсы народа вышэй за ўсё. Гэтаму нястомна вучыў яе мудры правадыр і настаўнік У. І. Ленін. За гады Савецкай улады пад кіраўніцтвам партыі наша краіна дабілася такіх поспехаў, якіх яшчэ не бачыў свет. Ад векавой адсталасці да найвялікшай індустрыяльнай дзяржавы свету, да ажыццяўлення першага палёту чалавека ў космас — якая краіна яшчэ можа пахваліцца такім скачком уперад!

XXII з'езд КПСС абмяркуе і прыме новую праграму партыі. Цяперашняя праграма партыі была прынята ў 1919 годзе на VIII з'ездзе РКП(б). І хоць гэта былі гады грамадзянскай вайны, гады нябачаных цяжкасцей і разрухі, праграма партыі намяціла шляхі пабудовы сацыялізма ў нашай краіне. У перадз'ездаўскія дні, калі падводзяцца вынікі ажыццяўлення гэтай праграмы, каго з нас не радуюць словы М. С. Хрушчоў аб тым, што мы можам з гордасцю сказаць, што другая праграма партыі, распрацаваная Уладзімірам Ільічам Леніным, нашай партыяй, выканана з гонарам. Сацыялізм перамог у Савецкай краіне поўнаасцю і канчаткова. Цяпер савецкі народ паспяхова вырашае задачы разгорнутага камуністычнага будаўніцтва. Вось асноўны вынік нашых перамог і заваёў, якіх нікому і ніколі ў нас не адабраць.

Так, непазнавальнай стала наша Радзіма за гады Савецкай улады. Ужо ў мінулым годзе нацыянальны даход у Савецкім Саюзе ў 23 разы перавысіў аб'ём нацыянальнага даходу 1913 года. Вось ён, сацыялізм у дзеянні. Ён гаворыць фактамі, лічбамі, ён гаворыць усім нашым жыццём. За апошнія два гады 20 мільёнаў савецкіх грамадзян у гарадах і сёлах усяліліся ў новыя дамы. Хіба адзін гэты факт не сведчыць аб велізарных клопатах партыі аб народным дабрабыце!

А наша Беларусь! Каго не здзівіць яе росквіт! Хто мог думаць сорок гадоў таму назад, што на палях Германіі — такой высакаразвітай прамысловай краіны — будуць працаваць трактары, зробленыя на Мінскім трактарным заводзе. Гэта не казка, не фантазія. Толькі ў гэтым годзе мінскія трактарзаводцы адправілі ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку некалькі соцень трактараў. Сваю прадукцыю ў ГДР пастаўляюць машынабудаўнікі Гомеля, Мазыра, Віцебска, і не толькі ў ГДР, а і ў многія іншыя краіны.

Працоўныя Беларускай рэспублікі, як і ўсёй краіны, з велізарным натхненнем рыхтуюцца да сустрэчы XXII з'езду партыі. Рабочыя і работніцы, калгаснікі і калгасніцы, наша працоўная інтэлігенцыя гарача адгукнуліся на заклік Мікіты Сяргеевіча Хрушчоўа сустрэць XXII з'езд партыі па-камуністычнаму. У рэспубліцы ўсюды падхоплена ініцыятыва маладых масквічоў, якія вырашылі падрыхтаваць XXII з'езд асабістыя падарункі.

Разам з усім народам такія падарункі рыхтуюць і жанчыны

Беларусі. На Віцебскім дыянавым камбінаце, мінскай фабрыцы імя Крупскай, Гомельскім заводзе сельска-гаспадарчых машын — на любым нашым прадпрыемстве сотні і тысячы работніц узялі высакародныя абавязальствы па падрыхтоўцы асабістых падарункаў з'езду. Уперадзе гэтага магутнага спаборніцтва ідуць ударнікі камуністычнай працы — наша слава і гордасць.

Маладыя камуністкі, ударніцы камуністычнай працы прадзільшчыцы Гродзенскага тонкасукоўнага камбіната М. Занеўская і Л. Мінчык сістэматычна перавыконваюць нормы выпрацоўкі. З пачатку сямігодкі яны далі краіне 23 тоны дадатковай пражы. Іх асабістае абавязальства да з'езду — давесці звышпланавы выпуск пражы да 27 тон. З адной гэтай пражы можна выпусціць 35 тысяч метраў тканіны.

Магутная хваля сацыялістычнага спаборніцтва ўсё нарастае і шырыцца і ў сёлах нашай рэспублікі. Галоўная ўвага працаўнікоў сельскай гаспадаркі накіравана на павелічэнне вытворчасці збожжа, тэхнічных культур, гародніны, малака, мяса — на стварэнне ў бліжэйшы час багацця прадуктаў для насельніцтва.

У бліжэйшыя гады наша рэспубліка павінна атрымліваць па 14—15 цэнтнераў збожжавых з гектара. Ужо сёлета дзяржаве павінна быць прададзена 250 тысяч тон збожжа. У гэтым годзе трэба атрымаць 447 тысяч тон мяса. У сацыялістычных абавязальствах работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі названы канкрэтныя лічбы далейшага ўздыму ўсіх галін земляробства і жыллагадоўлі.

У нас ёсць на каго раўняцца, ёсць з каго браць прыклад. Гэта нашы слаўныя маякі. Мы пісалі ўжо аб лепшай даярцы рэспублікі Герою Сацыялістычнай Працы Лідзіі Іванаўне Асіюк з калгаса імя Жданова Брэсцкага раёна. Некалькі год запар яна моцна трымае першыняўства ў спаборніцтве даярак рэспублікі. Зараз дэвіз Лідзіі Іванаўны — адстаючых даярак не павінна быць не толькі ў калгасе, але і ў раёне. І яна гэтага дабіваецца ўпартай працай. Тав. Асіюк шчодро перадае свой вопыт, часта выязджае ў калгасы, вучыць даярак правільна складаць рацыёны кармлення кароў, лепш іх даглядаць. На палях рэспублікі зараз вырашаецца лёс будучага ўраджаю. У многім гэты лёс залежыць ад рук нашых слаўных кукурузаводак, ільнаводак, ад гарачых, працавітых рук нашай шматтысячнай арміі калгасніц. Высокі ўраджай будзе іх дастойным падарункам з'езду.

Вялікае імкненне савецкіх людзей зрабіць што-небудзь добрае ў гонар з'езду. Нядаўна ў рэдакцыю прыйшло пісьмо. Работнікі бухгалтэрыі і складскога ўліку Гомельскага вучылішча механізацыі сельскай гаспадаркі таварышы Стольнікава, Шваякова, Слепчанка і іншыя пішуць, што яны ў гонар з'езду абавязаліся вырасціць і высадзіць на тэрыторыі вучылішча дзесяць тысяч штук летніх кветак. Няхай гэтыя кветкі яшчэ больш упрыгожаць нашу жыццё.

— Працоўныя Савецкага Саюза! Сустрэнем XXII з'езд КПСС новымі поспехамі ў камуністычным будаўніцтве! Вышэй сцяг сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар XXII з'езду КПСС! — заклікае Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Мы чуем твой заклік, партыя!

Ён знайшоў гарачы водгук у сэрцах усіх савецкіх людзей, у сэрцах працоўных нашай рэспублікі.

Семафор адкрыты!

Алесь АСІПЕНКА

ВАЛЯНЦІНА Паўлаўна, пра якую так цёпла гаварылі ў вагонным дэпо, аказалася проста Валяй, белакурай, кірпаносай дзяўчынай. Невысокая, з далікатнымі маленькімі рукамі вышывальшчыцы, у просценькім халаце і хатніх тапачках, яна хутчэй нагадвала вучаніцу сярэдняй школы, чым старшага аглядчыка вагонаў. Не верылася, што гэта тая самая дзяўчына, якая так умела і хутка рамантуе вагоны ў часе кароткіх прыпынкаў на станцыі Віцебск-Таварная.

Жыццё амаль заўсёды абвясняе звычайны ўяўленні аб людзях. Сустрэаеш гэткага прыгажуну-асілку і думаеш: горы б яму варочаць, а прыгледзішся і бачыш, што ў справах ён больш чым радавы. І ў той жа час звычайны з выгляду, малапрыкметны чалавек уражае цябе прыгажосцю спраў, велічнасцю ўчынкаў.

На стэндзе Віцебскага краязнаўчага музея ёсць фатаграфія былой студэнткі педінстытута Тані Сянькевіч. Гэта была кволая, ціхмяная дзяўчынка, якая зусім не вылучалася сярод сваіх аднакурснікаў. А ў часе Айчынай вайны праявіла сябе як смелая падпольшчыца і памёрла як герой.

Знешне Валя Сямёнава не падобна на Таню Сянькевіч. Але ў іх шмат агульнага: тая ж дзявочая сарамлівасць і сціпласць, спакойная разважлівасць і шчырасць, нейкая ўнутраная сабранасць і маўклівая, без тэатральных жэстаў адданасць сваёй справе. Іменна вось такія людзі здольны на подзвігі і ў баі, і ў працы. Для іх подзвіг — частка жыцця, нешта звычайнае і нават будзённае.

Сарамліва ўсміхаючыся ад разгубленасці, Валя здзівіла мяне пытаннем:

— А ці ўпэўнены вы, што ў дэпо расказвалі пра мяне?

2 — Хіба ёсць другая Сямёнава Валянціна Паўлаўна, што жыве па ву-

ліцы Някрасава два, кватэра два-наццаць?

Дзяўчына паружавела, нейкі час моўчкі пазірала за акно. Праз яго відаць былі станцыйныя пугі, што спляталіся ў цесных абдымках, а далей, за семафорами, разбягаліся ў розныя бакі.

— Чэснае слова, я нічога яшчэ не зрабіла такога. У нас жа ўсе стараюцца добра працаваць. Нездарма нам прысвоена званне калектыву камуністычнай працы. Хоць бы Тамара Іванова. Яна большага дамаглася. У інстытут паступіла.

Аднак з усяго калектыву была названа Валя Сямёнава, хоць сапраўды ў вагонным дэпо можна пісаць пра кожнага чалавека — не памылішся: людзі вартыя таго, каб пра іх гаварыць вершамі.

...Чалавек пазнаецца ў працы. Тут, як на лакмусавай паперцы, праяўляюцца ўсе рысы яго характару. Яны відаць, як на далоні.

У той дзень над станцыяй вісела шэрае, пахмурнае неба. З-за гары налітаў калючы вецер, апалела грузаў лістом бляхі на старым, пахілым бараку. Але на станцыйных пугах ні на хвіліну не спынялася працоўнае жыццё. Гулі паравозныя гудкі, каціліся з горкі вагоны, бегалі ўвішныя саставіцелі паяздоў, маладзенькія стрэлачніцы, не спяшаючыся, пераводзілі стрэлкі, рамонтнікі мянялі шпалы і рэйкі. Дакладна па графіку прыбывалі таварныя паязды. У той дзень іх было асабліва многа. Доўгія, цяжка гружаныя, яны адзін за другім прыходзілі на станцыю. Цягнікі спяшаліся. Пэўна, таму, што грузы, якія яны везлі, мелі важнае значэнне для народнай гаспадаркі. Угнаенне чакалі калгасы і саўгасы, лес, цэмент, арматуру — новабудуўлі, станкі і машыны — заводы, фабрыкі, сельская гаспадарка.

Змена вагонных аглядчыкаў, якой кіруе Валя Сямёнава, заступіла на

Каторы раз вось так, цёплым позіркам праводзяць яны чарговы састаў, якому за гэтыя некалькі хвілін аддалі не толькі ўмельства, спрыт і сілу, а і частку свайго сэрца, як добры ўрач хвораму. На здымку: злева направа: Раман Тарасенка — слесар, Пётр Аляксееў — аглядчык, Валя Сямёнава, Антон Хадорчанка, Уладзімір Печанкоў — слесары.

Фота Ф. Чаховіча.

дзяжурства ў восем раніцы. Неўзабаве прыбыў і першы састаў. Аглядчыкі чакалі яго на пугах.

Цягнік звычайна стаіць на станцыі трыццаць — сорок хвілін. За гэты час аглядчыкі павінны правярць усе вагоны не толькі збоку, але і знізу: ці няма якіх трэшчын у восях, рысорах, ці не грэюцца падшыпнікі. А калі выявіцца якія-небудзь непаладкі, дык неадкладна трэба ліквідаваць іх. Змазчыцы павінны заліць у падшыпнікі масла. Работы хапае. Бо саставы не маленькія — іх даўжыня часам дасягае тысячы метраў. Усё робіцца хутка, дакладна. Маленькая няўважлівасць можа выклікаць сур'ёзную аварыю, непаваротлівасць — затрымку цягніка. А гэта ўжо надзвычайная падзея. І ў тым, што змена працуе зладжана, дружна, заслуга маладзенькай старшай аглядчыцы Валі Сямёнавай.

Старшы аглядчык павінен паспець усюды. Прыняць цягнік, скіраваць работу сваіх падначаленых, на месцы вырашыць, што і як зрабіць.

Некалькі эшалонаў было прынята і адпраўлена без вялікіх турбот. А потым, як на злосць, наваліла работы.

Падыходзіў новы састаў. На пугах у пары са слесарамі выстраіліся аглядчыкі. Як толькі цягнік спыніўся і была пастаўлена загарода, аглядчыкі, адны з хваста, другія ад паравоза, пайшлі паўз вагонаў, пралязчыкі палезлі пад вагонамі. Валя, з доўгім малатком у руцэ, пільна сачыла за іх працай. Раптам адзін з аглядчыкаў прышніўся, зрабіў на вагоне нейкі знак.

— Падшыпнік трэба мяняць, — сказала Валя і адразу ж пабегла да стэлажоў, на якіх заўсёды ляжаць запасныя часткі.

Не паспела яна ўзяць адзін падшыпнік, як з другога боку прасігналілі: трэба мяняць яшчэ адзін падшыпнік. Потым той жа сігнал перадалі з галавы састава.

Слесары, як апантанія, даставалі спрацаваныя падшыпнікі, змазчыцы ўжо неслі новыя падшыпнікі і даўгарылыя біклагі з мазутам. У гэты час аглядчык Пятро Аляксееў далажыў, што ў адным з вагонаў трэснула лапа. Гэта ўжо было нешта больш значнае, як падшыпнікі. Не дагледзі Аляксееў маленькую, ледзь прыкметную трэшчыну — вагон на поўным ходзе паваліўся б набок.

— Што будзем рабіць? — запытаўся ён у Валі.

Прасцей за ўсё адчапіць вагон, перавесці яго на запасны пуг. А што, калі ў вагоне груз, які так чакаюць новабудуўлі?

— Будзем рамантаваць, — кажа Валя і, зірнуўшы на гадзіннік, загадвае: — На гэта трыццаць хвілін. Справімся?

— Зробім, — адказваюць слесары.
— Тады хутчэй за справу.

Валя дае ўказанні, і вось ужо хтосьці нясе лапу, хтосьці лезе пад вагон, хтосьці пачынае адкручваць гайкі. Аднаму, нават двум слесарам за такі час не справіцца з работай. Але на тое ў змене ёсць узаемавыручка. За работу бяруцца пралазчык Міхаіл Піліпавіч Фільчанка, аглядчык Пятро Аляксееў, слесары Хадорчанка і Печанкоў, а неўзабаве, закончыўшы сваю работу, да іх далучаюцца яшчэ два аглядчыкі і слесар.

Ідуць апошнія мінуцы стаянкі. Машыніст выглядае з аkenца. Ён таксама хвалюецца.

— Здымай загароду, — камандуе Валя.

Цяпер машыніст можа пад'язджаць да састава.

Ледзь прыкметны штуршок, і вось ужо вагоны паволі праплываюць ля аглядчыкаў.

А семафор ужо дае дарогу новаму цягніку. Ён падыходзіць, цяжка адсопваючыся, спыняецца. І зноў ля вагонаў паспешліва ідуць аглядчыкі.

У вагонах угнаенне. Вагоны перагружаны. Здаецца, пад іх коламі аселі рэйкі, шпалы, уся зямля.

— Будзе работы, — гаворыць Валя Сямёнава. І яна сама, замяніўшы аднаго аглядчыка, які прыбірае пугі, ідзе паўз вагонаў, выстуквае малатком колы. Слых і зрок напружаны. Як урач улоўлівае вухам кожны хрып у грудзях хворага, так аглядчык па жалезнаму звону колаў, рысораў і вояў дакладна вызначае ўсе непаладкі.

Работы і сапраўды шмат. То там, то тут мяняюць падшыпнікі, рысоры. Уся без выключэння змена занята справамі.

А яшчэ нядаўна было інакш. Аглядчыкі, агледзеўшы вагоны, адыходзілі ўбок, закурвалі, абыякава па-

зіралі, як спяшаюцца слесары. Цяпер усё змянілася. Узаемавыручка, таварыская дапамога сталі законам кожнага члена змены. Таму і Валя не стаіць без справы, хоць старшаму аглядчыку не абавязкова пецкаць рукі ў мазуце.

Пасля тэхнікума Валя Сямёнава не пайшла куды-небудзь у зацішак канторскіх сцен. Які ты спецыяліст, калі сам, сваімі ўласнымі рукамі не паспрабаваў чарнавой работы! Чыноўнік можа з цябе і выйдзе, але спецыяліст ніколі. І Валя ідзе на чыгунку проста ў рабочай. Аглядае вагоны, залівае мазут у падшыпнікі, слесарыць — на практыцы замацоўвае здабытыя ў тэхнікуме веды.

Але юнацтву ўласцівы вечны неспакой. Валя Сямёнава не задавальняецца толькі поспехамі на вытворчасці. Па даручэнню камітэта камсамола яна ідзе піянерважатай у восьмую школу. Здавалася б, што тут агульнага: піянерважаты і старшы аглядчык вагонаў. Аднак не спяшаецца з вывадамі. Старшы аглядчык павінен даць пугі ў дарогу кожнаму новаму эшалону. Піянерважаты — пугі ў жыццё свайму атраду. І ад таго, як ён здолее згуртаваць піянераў, прывіць ім лепшыя якасці савецкага чалавека, у многім залежаць будучыя поспехі рабят. Магчыма, каб Валя Сямёнава не адчувала вялікай адказнасці на працы, яна выконвала б сваё грамадскае даручэнне абы-як. Але дзяўчына да ўсякай работы навучылася адносіцца сур'ёзна. Мабыць, таму любяць піянеры сваю важкую, хочучь быць надобнымі на яе — такімі ж працавітымі, умелымі, шчырымі, здатнымі да любой работы.

Хутка экзамены. Да іх добра рыхтуецца Тамара Іванова.

Было б, аднак, несправядліва сказаць, што ў вагонным дэпо толькі адна такая цудоўная работніца. Тут шмат жанчын і кожная з іх і ўдарніца на вытворчасці, і клапатлівая маці, і добрая гаспадыня. Побач з Валай, толькі на другім напрамку, працуе Тамара Іванова, таксама выпускніца Вялікалуцкага тэхнікума, таксама старшая аглядчыца.

У Тамары Івановай ёсць дачка Ніначка, малой ідзе трэці год. Але гэта не перашкаджае маладой маці быць перадавіком на вытворчасці, вучыцца завочна ў Гомельскім чыгуначным інстытуце, падтрымліваць парадак і ўтульнасць у доме. Ёсць на рахунку Тамары Івановай і адно прыстасаванне, зробленае сумесна з аглядчыкам Міхаілам Красненкам.

Ну што ж, гэта толькі пачатак, як і спецыяльнасць аглядчыка вагонаў, — пачатак жыццёвага шляху. Пройдзе пяць-шэсць год, і Тамара Іванова стане інжынерам, на рахунок якога будзе не адно вынаходніцтва. Зарукай гэтаму нястомная прага да творчага росту, да ўдасканалення. Няма сумнення ў тым, што і Валя Сямёнава таксама будзе інжынерам, выдатным спецыялістам чыгуначнага транспарту.

Семафор у жыццё адкрыты, адкрыты ўласнымі рукамі працавітых, няўрымслівых жанчын.

Валя разам са сваімі піянерамі.

— **А** ЗАРАЗ едзе у калгас «Кастрычнік» глядзець новую кукурузную сушылку. Інакш размовы аб сяўбе кукурузы на зерне застануцца толькі размовамі, — сказаў сакратар райкома Міхаіл Мікалаевіч Падбярэзны, закрываючы семінар старшынь калгасаў, які праходзіў у вялікай зале райкома партыі. Ён падняўся з-за стала прэзідыума, грузны, пажылы, з каротка падстрыжанымі сівымі валасамі.

У зале застукалі крэсламі. Адны з гатоўнасцю падняліся са сваіх месц, разумеючы, што сушылка патрэбна, другія нехаця, не надта верачы, што ў Беларусі, хоць сабе і на Палессі, можна атрымаць ад кукурузы зерне.

Але ў калгас паехалі ўсе.

Картэж машын доўгай вераніцай расцягнуўся па шасэ. Хвілін праз дзесяць першы газік звярнуў з бальшака на прасёлачную дарогу, і пад яго калёсамі заклубіўся, закіпеў пыл. Лёгкі, ён узвіўся ўверх, і газік схаваўся ў ім, як у дымавой заслоне.

— Ну і пылішча, хоць бы дожджык прыбіў яго, ці што, — разважаў Міхаіл Мікалаевіч, углядаючыся праз акно на густую азіміну, што цямнела па абодва бакі дарогі. Потым павярнуўся да другога сакратара, Аўрама Ісакавіча Паўлава, і сказаў, паказваючы на акно:

— Ты глянь на гэтак жыта. Прэ з зямлі, быццам там чарназём які. А тут жа пяскі ды пяскі.

— Што ні кажы, аграцэхніка, — азваўся другі сакратар.

А першы працягваў летуценна:

— 1.200 цэнтнераў кукурузнай масы з гектара, 30 цэнтнераў ячменю... Хто яшчэ можа пахваліцца такімі ўраджаямі? Нам бы на раён дзесяць такіх аграномаў, як Паліна Фёдарэўна, — мы б горы перавярнулі. — І раптам ён сказаў цвёрда, быццам адсякаючы кожнае слова, як гаварыў заўсёды, калі прымаў рашэнні: — Прывязу сюды ўсіх аграномаў, з ранку да ночы не выпушчу з калгаса. Няхай за ёй паходзяць, паглядзяць, няхай павучацца, як працаваць трэба...

Паліна Фёдарэўна Казлова, высокая, хударлявая жанчына з абветраным, бронзавым ад сонца тварам, ветліва працягнула руку сакратару райкома.

— Вы б дожджык нам прывезлі, Міхаіл Мікалаевіч. — сказала яна вітаючыся. — А то ў нас пёўні ўжо ўдзень спяваць сталі, а дажджу ўсё няма. Хоць і хмаркі плаваюць даўно...

— Калгасніка адпраўце ў космас, ён там хутка дамовіцца, — жартам адказаў сакратар.

Што ён мог яшчэ сказаць? Прайдзі ў маі два-тры дажджы — і засекай калгасных свірнаў увосень будуць ламацца ад

Людзьмі славіцца калгас. Вось гэта — лепшыя ільнаводкі Анфіса і Ніна Кот.

Едзе у «Кастрычнік»!

збожжа. Ён не горш за агранома ведаў гэта, бо ведаў гаспадарку калгаса, як свае пяць пальцаў. Гэта пры ім дзесяць гадоў назад прыехаў у самы адстаючы ў раёне калгас новы старшыня Канстанцін Пракопавіч Бачышча з Хойнік, дзе працаваў на кіруючай пасадзе. А праз год на бюро райкома стала пытанне аб зняцці Бачышчы з работы. «Не апраўдаў!» Быццам за год можна было ў такім калгасе што-небудзь адчувальнае зрабіць.

А ён, сакратар райкома, верыў гэтаму сумленнаму, крыху маруднаму чалавеку і адстаў яго.

Потым з Хойнік паехала ў МТС працаваць занальным аграномам жонка Бачышчы — Паліна Фёдарэўна Казлова. Ох, і неспакойная жанчына! Ох, і нацярпеліся ад яе механізатары, якія прывыклі толькі лічыць працэнты мяккага ворыва. А што вясной на пясчаных глебах мяккае ворыва — гібель для ўраджаю збожжавых культур, на гэта не звярталі ўвагі. Аграном ваявала з такім становішчам, пыталася на нарадах:

— Калі мярылам працы трактарыстаў будзе ўраджай у калгасе, а не гектары мяккага ворыва?

Паліна Фёдарэўна прыязджала ў калгас да мужа, хадзіла па палях, брала ў рукі камячок зямлі, і ён, гэты камячок, лёгка рассыпаўся на далоні, як прыдарожны пыл.

Супесі, супесі... Вас трэба змацоўваць угнаеннямі, а дзе іх узяць? Яна ішла на жывёла-

гадоўчыя фермы. Жывёла, колькі яе было, ды і тая стаяла без подсілу, значыць не было і гною. Зачараванае кола, як знайсці з яго выйсце?

І выйсце знайшлося. Яго падказаў акадэмік Лысенка. Гэта было ўжо тады, калі Паліна Фёдарэўна працавала калгасным аграномам. Яна прачытала ў часопісе пра аргана-мінеральныя кампосты. Тады яшчэ толькі пачалі гаварыць пра іх, вяліспрэчкі. Паліна Фёдарэўна зрабіла свой вопыт, каб самой пераканацца.

Два ўчасткі па два гектары. На адзін — унесены кампост: тры часткі торфу, адна гною, добра пасаленыя мінеральнымі ўгнаеннямі. На другі не ўносіцца нічога, і так тут зямля крыху лепшая, бо пад папярэдняй культурай быў гной. Пасялі азімую пшаніцу. Апрацоўка аднолькавая. А ўвосень ўчастак з кампостам даў ураджай у 18,5 цэнтнера пшаніцы з гектара, другі — толькі 11 цэнтнераў. Гэта вырашыла лёс кампосту і лёс калгаса. Потым былі ўведзены севазвароты. Але Паліна Фёдарэўна не раз гаварыла сакратару райкома:

— Аргана-мінеральныя кампосты нас у людзі вывелі.

Цяпер гэта ўжо мінулае. Цяпер у калгасе штогод вырошчваюць трывалыя і высокія ўраджай.

І калі сакратар райкома прыязджае ў яшчэ слабы калгас, калі старшыня яму гаворыць, што зямля ў калгасе

дрэнная, нічога на ёй не родзіць, ён, сакратар райкома, адказвае прымаўкай, якую любіць паўтараць Паліна Фёдарэўна:

— Зямля бы талерка: што пакладзеш, тое і возьмеш.

І пасылае яго ў калгас «Кастрычнік».

...Экскурсанта аглядалі сушылку. Старшыні калгасаў заходзілі пад навес, дзе стаяла вялікая скрыня са шчыльнымі сценамі і крыху прыўзнятай над зямлёй рашотчатай падлогай. Знаёміліся з канструкцыяй печы, што стаяла побач. Уніз пад падлогу вяла труба з вентылятарам. Уключыш рухавік, і па трубе ад печы ідзе гарачае паветра. Вельмі проста і зручна. Дваццаць тон кукурузных пачаткаў высушвае сушылка за восем гадзін.

Крыху воддаль бялела свежымі дошкамі сховішча з натуральнай вентыляцыяй.

— З такой сушылкай трэба рэкордны ўраджай зерня сабраць. Так і будзе, Фёдарэўна? — звярнуўся Міхаіл Мікалаевіч да калгаснага агранома.

— Баюся, не прыйшлося б мяне са старшынёй туды садзіць, каб не пуставала, — адказала, смеючыся, Паліна Фёдарэўна.

— За што?

— За кукурузу. Сёння зноў нашага Кота забралі ў суседні калгас вучыць квадраты рабіць.

— Гэта ж абмен вопытам. Сам Кот ездзіў да Манукоў-

скага вучыцца. Цяпер няхай іншых павучыць. Як жа інакш?

— Ды мы не супраць абмену, але ж колькі можна? Усю зіму вучыў, у калгасе нават забыліся, які ён з твару. Учора сюды прыязджалі механізатары, сёння сам паехаў. А працаваць калі? Не пусцім больш нікуды. Бо інакш выключым яго з калгаса і ўсё тут. Па статуту!

І хоць гаварыла яна жартаўлівым голасам, але скрозь жарт прабіваўся ноткі трывогі.

— Няўжо? — усклікнуў Міхаіл Мікалаевіч, разумеючы, што ніколі яны не расстануцца са сваім славутым механізатарам, галоўным кукурузаводам. Бо пры ўсіх акалічнасцях калгас усё роўна адсеецца ў час. Уладзімір Кот за адзін дзень можа засеяць 25 гектараў кукурузы. Праўда, кукурузы сёлета будзе многа, 220 гектараў, з іх — 60 на зерне. Але і гэты арэшак ён раздаваў сваёй сялянскай амаль за тыдзень.

Што б ні гаварыла Паліна Фёдарэўна, а яна вялікія надзеі ўскладае на кукурузу. Нейк летась яна сарвала са ствала трохметровай красуні спелы пачатак (20 сотак яны сеялі на зерне). Ачысціла яго і зерне прынесла ў магазін.

— Зваж, — папрасіла яна прадаўшчыцу.

Тая зваяжыла — 100 грамаў. Яшчэ адзін пачатак важыў столькі ж. Тады Паліна Фёдарэўна прыкінула: на гектары 20 тысяч гнёзд. У гнёздзе два сцяблы, калі на кожным будзе толькі па аднаму пачатку — значыць гектар дасць 40 цэнтнераў зерня. Ні адна культура не дае столькі. А калі па два спелыя пачаткі будуць на адным сцябле?.. Гэта ж рэкі малака і горы мяса!

Вось толькі б дожджык харашы прайшоў, а пасевы будуць дагледжаны. Не першы год яны садзяць і «каралеву палёў», умеюць і ёй дагадзіць. І гэтае ўменне не трымаюць пры сабе, не хаваюць, а

шчодро раздаюць усім, хто мае ў ім патрэбу.

Колькі разоў у час сяўбы прыязджалі да Паліны Фёдарэўны старшыні суседніх калгасаў.

— Фёдарэўна, — гаварылі яны, — пачалі сеяць, зерне намерсе. Мо' пад'едзем?

І яна ехала, аглядала ўкатае поле, вучыла, як рэгуляваць глыбіню запраўкі насення.

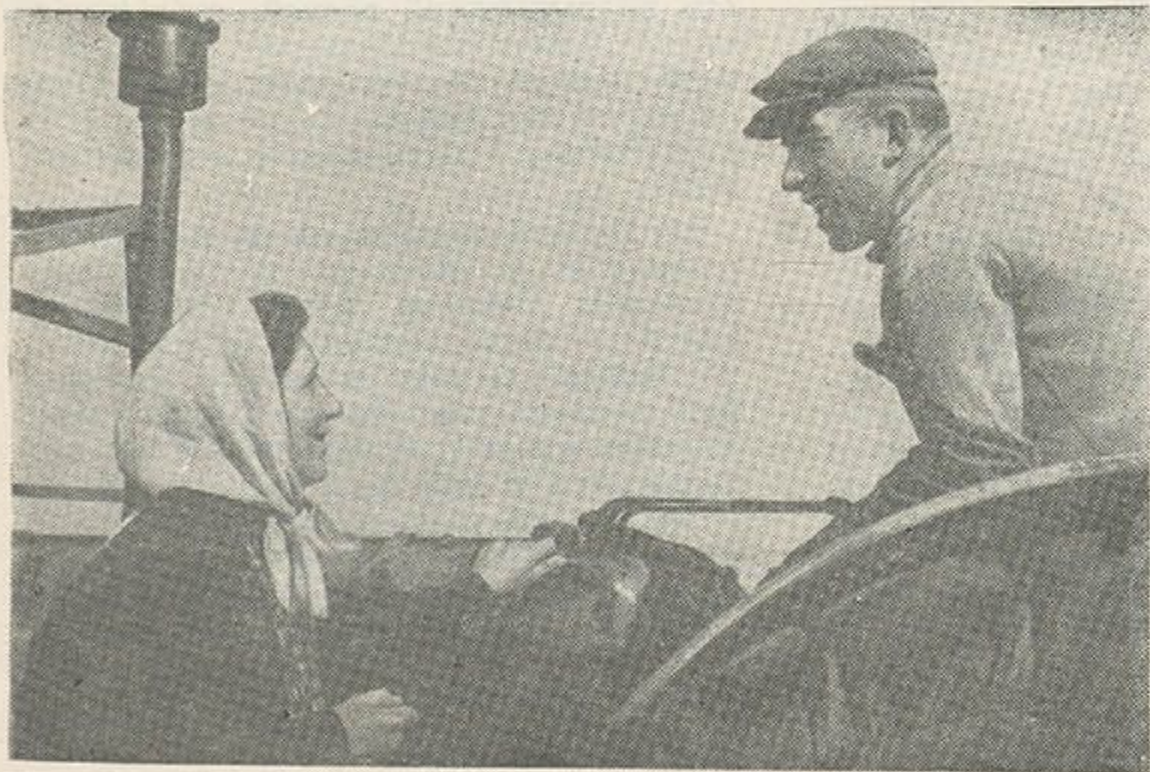
І справы там наладжваліся. Вось і сёння, хоць яна і скардзілася сакратару райкома, хоць і пагражала, што больш не пусціць свайго механізатара, якога яна пшчотна называе «дзяржаўным чалавекам», з калгаса, а ўжо праз паўгадзіны пасля размовы з сакратаром гаварыла Мішу Карнакову, свайму былому памочніку і сакратару калгаснай камсамольскай арганізацыі, абранаму два месяцы назад старшынёй калгаса «Шлях Сталіна»:

— Можна і ў цябе квадраты не ладзяцца, дык скажы, не саромся, прышлем нашага Кота хоць на цэлы дзень. Без квадратаў не будзе кукурузы, з апрацоўкай не ўправішся.

З ранку да ночы не сціхае ў калгасе гул трактараў. Ужо больш месяца бесперапынна працуе механізавакы трактарны экіпаж: аўтапагрузчык і тры прычэпныя гноераскідваючыя цялежкі. З ранку да ночы яны кормяць зямлю ўгнаеннямі. Угнаенняў многа. Вялізныя бурты стаяць адзін ля аднаго на полі. Толькі раскідаць іх колькі часу трэба. Але калгаснікі не скардзяцца. Амаль адсеецца ўжо, засталіся толькі кукуруза і бульба. Яны закрываюць пасяўную.

Рана пачынаецца рабочы дзень у Паліны Фёдарэўны. Калі за акном прагучыць пастушы ражок і першы дымок закураравіцца над калгаснымі дахамі, яна выходзіць з дому, ідзе ў кантору. Сама раздае нарад брыгадзірам, механізатарам, потым запра-

лос ураджаю вырашаецца вясной на полі і першае слова за трактарыстам. Паліна Фёдарэўна дае заданне трактарысту Васілю Дашуку.

Самыя любімыя — малодшы. Усім цікава, як ён правёў сённяшні дзень.

Фота П. Нікіціна.

гае каня ў вазок, бярэ ў рукі лейцы, і дзе толькі не пабывае за дзень, усё ўбачыць, усё правярыць.

І так кожны дзень, у любое надвор'е. Калгаснікі прывыклі да гэтага, як прывыклі верыць кожнай яе прапанове. Бо ведаюць, не раз пераканаліся, калі аграном гаворыць — значыць так яно і павінна быць.

Апошні раз яны пярэчылі ёй гады тры або чатыры назад, калі яшчэ Рудакоўская машына-меліярацыйная станцыя не была ператворана ў рамонтна-тэхнічную. Паліна Фёдарэўна прапанавала тады заключыць са станцыяй дагавор на расчыстку ад хмызняку ўчастка ў 55 гектараў пад сенажаць. Калі калгаснікі даведаліся, што за гэтую расчыстку ММС трэба аплаціць 47 тысяч рублёў, яны аж за галовы ўзяліся.

— Такія грошы! Хіба можна так раскідаць іх?

Паліна Фёдарэўна пераконвала:

— Пры першым жа ўкосе затраты акупяцца.

Хмызнякі ўсё ж выкарчавалі, разраўнялі, засеялі шматгадовымі травамі. І вось надышоў час першага ўкосу. Каля чатырох тон сена ўзялі з гектара.

— Ужо сто тысяч чыстага прыбытку! — дзівіліся калгаснікі.

— Падлічылі, — смяялася аграном.

Цяпер частка сенажаці адводзіцца пад культурную пашу для жывёлы.

І яшчэ аб адным марыць аграном. У калгасе сотні гектараў зямлі — забалочаныя тарфянікі. Вось бы іх асушыць — гэта ж залатое дно, тут па 30 цэнтнераў збожжа вырошчваць можна!

Яна спакою не дае старшыні калгаса. І ён ужо збіраецца

ехаць у Мінск, бо гомельскія кіраўнікі чамусьці не могуць уключыць калгас у план меліярацыі.

Позна ўвечары вяртаецца Паліна Фёдарэўна дадому. Тут яна проста маці. Развязвае хустку, ад якой на твары ля вушэй засталіся белыя незагарэлыя палоскі, яе шурпатая далонь апускаецца на стрыжаную галоўку меншага Валодзі. Ён вучыць урокі, старанна выводзіць у шывтку свае першыя ў жыцці сказы.

Канстанцін Пракопавіч купіў яму новую кніжку «Прыгоды Гулівера». Хлопчык рады кніжцы і бяжыць у сталовую да Славіка пахваліцца. Старэйшы брат, які ростам хутка перагоніць бацьку (і гэта ў 14 гадоў!), толькі скасіў вока на малюнічную вокладку са славутым веліканам, кінуў праз плячо: «не перашкаджай» і зноў уткнуўся ў чарцяжы. Ён ладзіць мадэль планера з гумавым маторчыкам. Што ж, справа сур'ёзная, тут не да казак.

У спальні надзяе выхадны касцюм Аркадзій, калгасны шафёр і студэнт трэцяга курса завочнага аддзялення аўтадарожнага тэхнікума. У клубе танцы...

Калі экскурсанта пакідалі калгас, маленькія хмаркі, што ўжо некалькі дзён ганяліся адна за другой па блакітным небе, зліліся ў адну вялікую цёмную хмару. Яна плыла павольна, нібы выбіраючы месца, дзе скінуць свой важкі груз, каб напайць пажыўнай вільгацю стомленую зямлю. І, быццам прыняўшы рашэнне, адкрыла свае нябачныя шлюзы над землямі калгаса, і ўніз паліліся струмені цёплай майскай вады.

— 3 дожджыкам цябе, аграном!

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

ВАМ не даводзілася бачыць калгасны музей? Не? Калі будзеце на Гродзеншчыне, пабывайце ў калгасе «Расія». Цэнтр яго — вёска з ласкавай назвай — Путрышкі. Уздоўж шасэ ідзе галоўная вуліца. Акуратныя домікі весела пабліскаваюць чыста вымытымі шыбамі вокнаў, і хто б ні праязджаў — кожны запомніць утульныя дворыкі і зеляніну садоў. Ад гэтай вуліцы ва ўсё бакі разбигаюцца завулкі, у іх туляцца ўсё ў зеляніне дамы.

Добра ў Путрышках вясной, калі цвітуць вішні і яблыні, калі чаромха пасыпае зямлю снегам свайго цвету! Крыху ўлева ад праўлення калгаса

Калгасны музей расказвае

Н. СЯРГЕЕВА

стаіць вялікі будынак — Палац культуры. Зайдзіце туды. Над дзвярыма аднаго з пакояў напісана: «Музей гісторыі калгаса».

...Здаецца, далёка было ад Путрышак да Петраграда, але ў грозныя дні 1918 года, калі маладая Савецкая рэспубліка ў цяжкіх баях з контррэвалюцыйнай і інтэрвентамі адстаівала сваю свабоду, сярод байцоў быў ураджэнец Путрышак — Вікенці Саўко.

Я чытаю фотакопію пасведчання № 148. «Прад'яўнік ёсць сапраўды санітар Вікенці Саўко лазарэта палка па ахове горада Петраграда, што падпісамі і прыкладаннем казённых пячаткі сведчыцца. 25 чэрвеня 1918 года г. Петраград», — чытаю і зайздросцічу ўладальніку пасведчання: ён быў там, дзе вырашаўся лёс рэвалюцыі, магчыма, ён праходзіў каля Смольнага, калі там працаваў Уладзімір Ільіч... Магчыма... Вікенці Саўко зараз жыве ў Путрышках.

Сярод путрышкоўцаў некалькі ўдзельнікаў Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны: вось партрэты Людвіга Карлавіча Саўко, Андрэя Якаўлевіча Лаўранюка. Маладымі, бравымі салдатамі глядзяць яны з фатаграфій. Зараз Л. К. Саўко — пенсіянер, а А. Я. Лаўранюк — брыгадзёр дзесятай паляводчай брыгады.

Этап за этапам расказваюць экспанаты, як будавалася новае жыццё ў вёсцы. Сярод ініцыятараў стварэння калгаса «Расія» тры жанчыны — бяднячка Антаніна Ламанік, Ганна Гуліда, Соф'я Кірчук.

...Яны памятаюць тое лета.

Вёска гудзе, як растрывожаны вулей. Светлымі летнімі вечарамі сяляне доўга засяджаюцца на вуліцы. Збяруцца па пяць-шэсць чалавек, і пачынаецца непаспешлівая размова. Пра што? Тады гаварылі аб адным:

— Чулі, у Малой Капліцы аб'ядноўваюцца ў арцель, — гаворыць адзін.

— Так, там жанчыны нават заявы ў сельсавет падалі, просяць арганізаваць калгас.

— Правільна робяць, — чуецца жаночы голас.

— Ну, ты, Антонаўна, памаўчы, гэта не бабам вырашаць, — пералыняюць яе.

— Бач ты! А батрачыць кожнае лета і зіму ў кулакоў — бабская справа? Пара нам думаць пра калгас.

І вось сабраліся аднойчы 26 сем'яў на першы сход сялян вёскі Путрышкі. Адно пытанне стаяла на парадку дня — аб стварэнні калгаса...

У музеі ёсць фотакопія пратакола гэтага першага сходу. Цікава! Цікава ўсё асабліва таму, што экспанаты расказваюць аб падзеях, якія адбыліся тут, аб людзях, што жывуць і працуюць побач.

Якім усебаковым, якім цудоўным можа быць жыццё! Міжволі думаецца

пра гэта, калі бліжэй знаёмішся з Антанінай Антонаўнай Ламанік, якая так актыўна змагалася за калгас.

Яе паважаюць у калгасе за працавітасць і справядлівасць, за тое, што яна ўмее за агульную справу пастаяць. Яна пакутуе, убачыўшы, як нядабайная калгасніца корпаецца на сваім участку ў той час, калі ў полі работы на горла.

У музеі яе імя заслужана названа сярод перадавікоў калгаса. Антаніна Антонаўна ідзе ўперадзе даярак калгаса. Надоймае па 3600 літраў малака ад каровы ў год. Сёлета абавязалася надаць па 4000 літраў. З партрэта глядзіць жанчына з крыху задумлівым позіркам. Як быццам успомнілася ёй бяспраднае дзяцінства, маладосць, якую патапіла ў батрацкай долі.

...Старая хата з надслепаватымі вокнамі. Вечарамі ў іх мігціць пахлахлівы цьмяны агеньчык. Лучына патрэскае ў самаробным трыножніку. Прагарыць лучына, і маці запаліць новую. Рукі ў яе шурпатыя, агрубелыя ад цяжкай работы. Шмат яна перарабіла на сваім вяку — і жа-ла і касіць даводзілася, капала бульбу, чысціла хлявы — ды ўсё ў чужых гаспадарках. Сваёй зямлі не было, сям'я батрачыла ў пана, у кулакоў...

— У жонсавец яна ніколі не адмаўляецца ад даручэнняў, — гаворыць сакратар партыйнай арганізацыі Ф. А. Цыгельніцкая. — Паглядзіце, якія коўдры-перабіранкі ўмее Антаніна Антонаўна ткаць. Па яе ініцыятыве мы арганізавалі выстаўку рукадзелля жанчын калгаса.

Не толькі цярыліся і праца патрэбны, каб выткаць коўдру, перанесці на яе малюнак. Трэба мець густ. Глядзіш на яе перабіранкі і думаеш — такое можа стварыць толькі мастак. Антаніна Антонаўна Ламанік з тых, у каго ёсць заповітны агеньчык у жыцці: яна ідзе да яго проста, не збочваючы з дарогі, не спатыкаючыся.

Калі хочаце бачыць хату, дзе жыла сям'я Ганны Гуліды, — у музеі ёсць фотаздымак, які калгаснікі жартам называюць «Ганулін палац». «Палац» напалавіну ўрос у зямлю, страху правалілася. А побач стаіць новы прасторны дом. Тут цяпер жыве сям'я цяляціцы. Удаве калгас пабудаваў добры светлы дом. Як сям'я — з вокнаў льецца яркае электрычнае святло.

У музеі можна ўбачыць партрэты старых членаў партыі, такіх, як Фаіна Абрамаўна Цыгельніцкая. Калісьці яна была членам сакратарыята ЦК Кампартыі Заходняй Беларусі.

Фаіна Абрамаўна чалавек пажылы, пабачыла яна ў сваім жыцці нямала. Мы сустрэліся з ёй у Палацы культуры. Спакойная, ветлівая жанчына з разумнымі шэрымі вачыма сядзела за сталом. Перад ёй ляжаў аркуш паперы, і Фаіна Абрамаўна фарбай выводзіла на ім роўныя літары плаката.

Зараз яна персанальная пенсіянерка, магла б і адпачыць. Але старая камуністка не ўяўляе сабе жыцця без работы. Ёй, як паветра, неабходны клопаты аб кім-небудзь, хваляванні. Яе заўсёды цягне да людзей. Фаіна Абрамаўна загадвае Палацам культуры.

Вечарамі Палац ветліва свеціцца агнём, запрашаючы моладзь, калгаснікаў адпачыць, пачытаць газету ці часопіс, павесяліцца, паглядзець новы кінафільм або канцэрт мастацкай самадзейнасці...

Шмат цікавага расказваюць экспанаты музея. Напрыклад, пра тое, якімі былі Путрышкі ў мінулым. Да 1939 года на тэрыторыі калгаса была толькі пачатковая школа, а зараз працуе восем, ёсць і васьмігадовая і сямігадовая школы. Тут ніколі не было медыцынскага пункта, зараз ёсць фельчарска-акушэрскі пункт, аптэка. Ніякіх культурных устаноў не ведалі Путрышкі, затое цяпер калгаснікі маюць свой Палац культуры, тры бібліятэкі. Кожны двор атрымлівае па дзве газеты або газету і часопіс, усяго ў калгас «Расія» прыходзіць 1800 экзэмпляраў газет і часопісаў.

Так, былі Путрышкі звычайнай, зусім непрыкметнай вёскай, якіх шмат мелася ў панскай Польшчы. Мала хто ведаў пра яе. А вось зараз слава ідзе не толькі па Гродзеншчыне, а па ўсёй рэспубліцы, і да Масквы яна дакацілася.

На Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве, у павільёне цукровых буракоў пяць год запар калгас «Расія» экспануе буракі, вырашчаныя на сваіх палях. Добрыя буракі растуць там! Не выпадкова прыязджаюць сюды за навукай з іншых калгасаў: тут ёсць чаму павучыцца.

Летась буракаводы першай паляводчай брыгады сабралі па 852 цэнтнеры цукровых буракоў! А за два гады сямігодкі яны вырастлі столькі

буракоў, што з іх выпрацавана каля 10 вагонаў цукру.

Некалькі год кіруе брыгадай дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Валянціна Сямёнаўна Вачынская — валявая, энергічная жанчына.

Жыццё з дзяцінства не пеціла яе. Працоўны шлях свой пачынала яшчэ на кулацкіх землях: уся сям'я бедняка Сямёна Пяхоўскага хадзіла на заробкі. Семнаццацігадовай дзяўчынай сустракала Валя вызваліцельніцу — Чырвоную Армію. Той дзень, як сонечны прамень, жыве ў памяці...

— Залатыя рукі ў нашых буракаводак, — гаворыць старшыня тав. Р. П. Кавальчук. — Іх праца прынесла калгасу славу, багацце. Мяркуюць, што кожны гектар цукровых буракоў дасць звыш 2500 рублёў прыбытку ў новых грошах. Мы засяваем 105 гектараў. Вось і падлічыце!

Брыгада Вачынской і ў гэтым годзе

абавязалася дабіцца высокага ўраджаю. Пспеху вам, жанчыны!

Партрэты знатных буракаводак — брыгадзіра Валянціны Сямёнаўны Вачынской і звеннявой Грыны Сямёнаўны Шупкевіч — сярод перадавікоў калгаса. Партрэт маладой звеннявой Яніны Патапчык яшчэ не паспелі вывесіць, але ён будзе абавязкова. Гэтая маладая дзяўчына нядаўна скончыла васьмігодку, прыйшла ў калгас. Тут знайшла яна сваё месца ў жыцці і паспела ўжо заваяваць славу. У мінулым годзе з пяці гектараў яе звяно сабрала небывалы ўраджай — па 860 цэнтнераў цукровых буракоў!

Музей калгаса «Расія» расказвае пра будні, напоўненыя працоўнымі подзвігамі, пра новае жыццё вёскі Путрышкі і, галоўнае, пра тое, як растуць людзі.

Гродзенскі раён.

Старшы аграном калгаса «Савецкая Беларусь» Горацкага раёна Магілёўскай вобласці дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Марыя Мікалаеўна Цваразоўская (злева) і брыгадзір трактарнай брыгады Ганна Данілаўна Каліво.

Фота У. Лупейкі.

ГЭТА НАШ АБАВЯЗАК

Якой бы ні была праца — фізічнай або разумовай, толькі яна адна робіць чалавека чалавекам, выводзіць на правільную дарогу ў жыцці.

У 1960 годзе я скончыла 10 класаў і паехала працаваць у дом інвалідаў калгаснікаў.

Наш дом інвалідаў знаходзіцца ў Церахоўскім раёне на тэрыторыі Глыбоцкага торфзавода ў прыгожым двухпавярховым будынку. У кожным пакоі радыё, электрычнасць і, вядома, ложка з пасцельнымі прыладамі. Інваліды маюць усё неабходнае — бялізну, верхняе адзенне, абутак. Тут прадугледжаны нават дробязі — зубны парашок, мыла, расчоска.

Харчуюцца інваліды ў сталовай, за выключэннем тых, якім па ўказанню медыцынскага персаналу ежа павінна падавацца ў палаты. Для інвалідаў, якія маюць у гэтым патрэбу, арганізавана дыетычнае харчаванне.

Разам са мной працуюць іншыя дзяўчаты, якія клапацяцца аб інвалідах чула і ўважліва. Многія здзіў-

ляюцца, як гэта такія маладыя дзяўчаты, скончыўшы сярэдняю школу, пайшлі працаваць са старымі. Але тут няма чаму здзіўляцца. Састарэлым і інвалідам патрэбен догляд, і мы павінны клапаціцца аб іх так, як аб сваіх бацьках і маці. Гэта людзі, якія аддалі сваё здароўе ў час вайны за нас або страцілі яго па іншых прычынах. Яны заслугоўваюць асаблівай увагі.

Н. СТАРАВОИТАВА

Імі ганарыцца завод

Нястрымна рвецца пад колы машыны шэрая стужка асфальту. Вечер кудлаціць валасы, прымушае жмурыць вочы. Ззаду даўно застаўся родны Мінск, а ўперадзе... Машына павярнула на ўхабістую дарогу, падарэлася па камяністай Грэбенцы і, скрыпнуўшы тармазамі, рэзка спынілася.

— Прыехалі, прыгажуні! — рыжаваты шафёр бліснуў белымі, як часнок, зубамі.

...Трынаццаць светла-блакітных кніжачак з мнагазначнай назвай — дыплом! — працягнуліся да начальніка аддзела кадраў Марыі Васільеўны Старадубцавай.

— Прымайце тэхнолагаў! — выступіла наперад Святлана Лазарава.

Цяжка давялося дзяўчатам! Ехалі працаваць на заводзе, а тут трэба будаваць яго. Прыйдучь з работы стомленыя, камбінезоны ў цэменце, рукі ў драпінах. І ўсё роўна не панікавалі.

— На ўсіх трынаццаць табурэтка адна была і тая паламаная, — успамінае Тамара Сябеніна. — Прас на плітцы грэлі, не працаваў. Але ў клуб на танцы не спазніліся.

Працавалі дзяўчаты падсобніцамі. Прасявалі пясок. Грузілі гравій на машыны. Потым цэментавалі падлогу ў цукровым складзе. Бывала і так: канчаецца рабочы дзень, а тут машыну раствору прывозяць.

— Прымай, прыгажуні! — весела падміргваў шафёр.

Добра сказаць: прымай! Рукі гудзяць — просяць адпачынку. Што рабіць? Пакінуць на ноч раствор — засохне. Прапалі тоны будаўнічага матэрыялу. І дзяўчаты заставаліся пасля змены, укладвалі прывезены бетон.

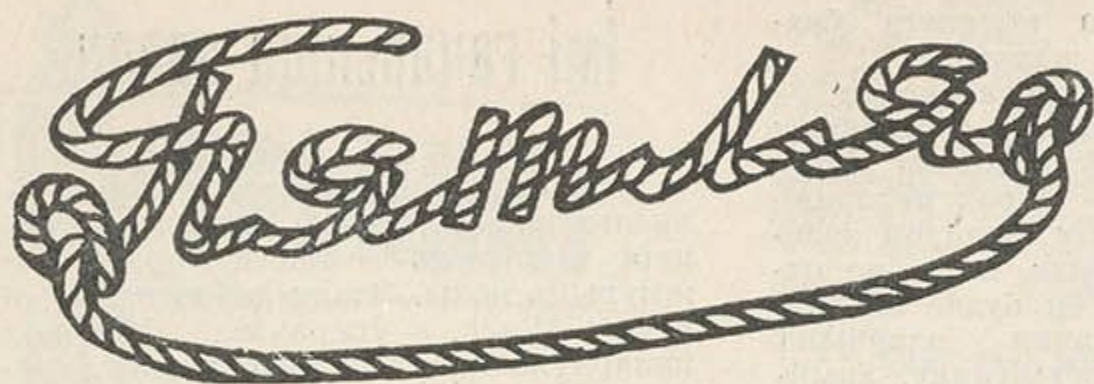
Дадому варочаліся з песнямі. Нялёгка пераносіць першыя жыццёвыя нягоды, першыя крываваыя мазалі на далікатных ручках учарашніх студэнтак. Дзяўчаты ўстаялі, вытрымалі працоўнае выпрабаванне. Цяпер імі ганарыцца завод. А яны, неўтайманыя, рвуцца ўперад.

Абедзве Святланы — Лазарава і Сарокіна, а таксама Рая Русецкая і Іна Чудзіна сталі майстрамі змены. Партрэт выпаршчыцы Ніны Яфімавай упрыгожвае заводскую Дошку гонару. Астра Труфанава — зменны хімік. Люба Кузняцова авалодала майстэрствам сатуратчыцы. Камсамольцы змены выбралі яе сваім ваякам. Усе яны знайшлі сваё месца ў жыцці. Заводскія будні настолькі зблізілі, зраднілі дзяўчат, што здаюцца яны старонняму чалавеку дзецьмі адной маці. Адно жаданне ў сябровак — працаваць сёння лепш, чым учора, заўтра — лепш, чым сёння. І яшчэ! Абавязкова паступіць у інстытут!

В. ЛІПСКИ,

тэхнік-тэхнолаг
Гарадзейскага цукровага завода.

Мінская вобласць.

Ф. СІРАНКОЎ

Мал. Э. Гусейнава

А п а в я д а н н е

ГРЫША прачнуўся ад таго, што раптам перастала іграць музыка. Заліхвацкія пералівы гармоніка, шорганне ног танцуючых, галасы ап'янеўшых гасцей.— І ўсё гэта раптам знікла і настала гулкае цішыня. Не расплюшчваючы вачэй, ён спрабаваў зразумець, сон гэта ці ява? Калі не сон, то чаму не чуваць хору рэпрадуктараў, якія з шасці гадзін раніцы ажыўляюць інтэрнат? Чаму не чуваць шматгалосага гоману таварышаў? «Гэта, напэўна, сон», — вырашыў Грыша і паспрабаваў зноў заснуць. Аднак заснуць не мог, перашкаджаў яркі і гарачы прамень сонца, які падаў проста на твар. Стараючыся пазбавіцца ад яго, Грыша павярнуў галаву і канчаткова прачнуўся... Пацямнелыя ад часу бярвенні сцен і дошкі столі, маленькія ў тры шыйкі вокны, завешаныя новай, беласнежнай цюлевай фіранкай, напалову схаванай у зарасніках пакаёвых кветак. У адчыненую фортку свежым і пахучым струменем урываецца насычанае пахам квітнеючага саду, халоднае паветра, якое выклікае ў роце слабы смак талага снегу... Сэрца ўздрыгнула і часта, радасна забілася...

Побач з Грышам спала Ядзя. Яшчэ да таго, як ён убачыў яе, ён адчуў цяпло яе пругкага цела і пачуў соннае дыханне. І раптам успомніў, што Ядзя яго жонка і што снілася яму іх вяселле.

...Ядзя была першай прыгажуняй у вёсцы. І сярод усіх яе паклоннікаў Грыша доўгі час лічыў сябе самым безнадзейным... І вось ён яе муж...

Праўда, шчасце гэта каштавала значных уступак... Прышлося перайсці з торфзавада працаваць у калгас. Прышлося абвянчацца ў касцёле. З першым патрабаваннем Ядзі Грыша адразу згадзіўся, а вось вячанню доўга супраціўляўся. Яму — чалавеку, які ні разу не быў у царкве, — раптам вянчацца! Нізавошта!.. Але бацькі Ядзі і яна сама і слухаць не хацелі пра вяселле без касцёла.

— Без вячання вяселля не будзе!

І Грыша ўступіў, праклінаючы ў душы і касцёл, і вячанне, і рэлігію, і будучыя насмешкі хлопцаў з торфзавада.

...Ядзя спала, прыціснуўшыся да цыратнага дыванчыка, на якім быў намалёваны фантастычны замак, аранжавае сонца, сажалка і, вядома, пара лебедзяў.

Прыгожая галоўка яе ляжала ў хвалях светлых, як лён, валасоў. Ад іх пахла туалетным мылам, рачной вадой і яшчэ нечым, што кружыла Грышу галаву...

У агульным патоку прыемных адчуванняў ён раптам вызначыў адно — што выклікала на дне душы яго нейкі дрэнны асядак.

Грыша доўга перабіраў у памяці ўсе падзеі мінулых дзён, спрабуючы знайсці прычыну гэтага непрыемнага асядку. І толькі, калі ён успомніў вячанне ў касцёле, у мозгу яго нібы шчоўкнуў нейкі выключальнік.

...Вось яны, жаніх і нявеста, у суправаджэнні вясельнай світы ўваходзяць у касцёл... Злева — распяцце Хрыста, у яго на ступнях ног — сляды сурыку, якім была намалёвана хрыстова кроў. Фарба амаль зусім злізана пацалункамі прыхаджан. Справа — на медным лісце, пазелянелым ад часу, — вялікі крыж. У тым месцы, дзе веруючыя яго цалуюць, ён блішчыць, нібы нацёрты сукном. Уперадзе вясельнай працэсіі чарадой ідуць прыхаджане, старыя і маладыя, прыгожыя і непрыгожыя, акуратныя і неахайныя, здаровыя і хворыя. Усе яны па чарзе цалуюць ногі Хрыста, затым крыж на сцяне, хрысцяцца і праходзяць далей... Твары іх нерухома, застыглыя, нагадваюць лікі святых.

Для Рыгора, які прыйшоў першы раз у касцёл, усё, што ён бачыў, было незразумела дзіўным і наіўным, як у казцы.

— Цалуй крыж, — шэптам сказала яму Ядзя.

І, відавочна, зразумеўшы, што ён гэтага не зробіць, пацалавала ногі Хрыста першая. Тут жа да яе крыж цалавала жанчына, захутаная ў чорную хустку. На сутулай худой спіне яе

рэзка тырчэлі вострыя вуглы лапатак. Рыгор не мог бачыць яе твару, але ясна заўважыў, як пасля яе цалавання на крыжы засталася тонкая нітка сліны... Калі Грыша апамятаўся, то першым імкненнем яго было не даць Ядзі цалаваць крыж. Ён крута павярнуўся і застыў у здрантвенні. Свяшчэннадзейнічаючы, Ядзя доўгім пацалункам прыклалася да крыжа... Грыша ўпіўся позіркам у крыж, шукаючы тое, што пакінула на ім худая чорная жанчына, але таго ўжо не было...

Увесь абрад вячання жаніх выконваў, як у сне. Толькі выйшаўшы на свежае паветра і ўбачыўшы яснае, бясхмарнае неба, зелянеючыя ясені і таполі, шматлюдны натоўп, што няспынным патокам ішоў на калгасны рынак, а таксама Ядзю, твар якой ззяў ад радасці, а вочы іскрыліся сінім святлом, ён пачаў сумнявацца: ці не здалася яму ўсё гэта?

...Ядзя не спала і глядзела на мужа шырока адкрытымі вачыма. На твары ў яе з'явіўся цень трывогі.

— Што з табою, Грыша? — не вытрымала, нарэшце, яна, прыўзнямаючыся на пасцелі. Злавіўшы на сваіх губах гідлівы позірк мужа, яна збялела і адхінулася. Задыхаючыся, запытала:

— Хіба нялюбай я табе стала?..

Муж збянтэжыўся і, спяшаючыся, нібы баючыся, што не дадуць яму выказацца, пачаў гаварыць аб толькі што перажытым. Ядзя яго не перабівала. Але калі Грыша замаўчаў, цяжка дыхаючы ад хвалявання, Ядзя ўсміхнулася і сказала:

— Дурань ты, Грыша, усё гэта табе здалася. Ісус ніколі не дапусціць, каб на яго святое цела ўпала хвароба.

— А я не хачу, зразумела? Не хачу, каб мая жонка аблізвала заразу з ног ідала. Мне агідна цябе цалаваць пасля твайго Ісуса, вось...

Ён выцер пот, які выступіў дробнымі кроплямі на ілбе і верхняй губе. Моцныя пальцы яго рук прыкметна дрыжалі.

Грыша яшчэ хацеў штосьці сказаць, але хітрая Ядзя апярэдзіла яго. Патануўшы ў яе ласках, Грыша часова забыў выпадак у касцёле...

У суботу Ядзя сказала мужу, што ёй нездаровіцца і што ёй хочацца грыбоў.

У нядзелю раніцай Грыша сабраўся па грыбы.

— Ядзенька, ты будзеш дома?

— Так... толькі да цёткі Зосі схаджу... Можна чаго дасць ад хваробы.

— Прыйду з лесу, разам да фельчара сходзім, а пакуль што ляжы.

Калі Грыша вярнуўся з лесу, Ядзі дома не аказалася. У абед Грыша сустрэў Вэрцю — Ядзіну сяброўку.

— Ты чаму ў касцёле не быў? — атакавала яна Грышу. — Прышлося Ядзі за дваіх маліцца. бязбожнік.

— А што — хіба Ядзя была сёння ў касцёле? — запытаў Грыша.

— А то як жа, няўжо, як ты...

Увечары Грыша сустрэў Ядзю змрочным позіркам. Але яна першая пайшла ў наступленне.

— Сам ты ўсё Грыша аб справядлівасці гаворыш, а што робіш?

— Што? — запытаў ён падазрона.

— Канстытуцыю парушаеш, вось што! У канстытуцыі што напісана? Хто хоча — няхай моліцца! А ты сілай хочаш адвучыць мяне ад касцёла, вось што ты робіш! Вось ты пераканай мяне, што бога няма і што ў касцёле дрэнна.

— Колькі ж цябе пераконваць можна? Чым больш цябе пераконваеш, тым больш ты стаіш на сваім, ды яшчэ і хлусіш.

— Хлусня ў выратаванне Хрыста не грэх.

...У наступную нядзелю Ядзя зноў пайшла ў касцёл. Гэта іх пасварыла надоўга. Больш двух тыдняў яны не размаўлялі. Невядома чым бы ўсё скончылася, калі б у суботу не адбыўся наступны выпадак.

Быў канец ліпеня. Звяно, у якім працавалі Грыша і Ядзя, зрабала сена. Жанчыны весела перакідваліся жартамі, спрытна працавалі граблямі. Мужчыны драўлянымі ў тры рагі віламі кідалі копы. Паддзёўшы паўкапы сена лёгкімі віламі, Грыша хацеў падняць яе на плячо, як пачуў крык Ядзі. Ён рэзка павярнуўся і ўбачыў, як Ядзя, адкінуўшы граблі, села на пакос і пачала разглядаць нагу.

«Змяя ўкусіла», — падумаў Грыша, забыўшыся пра спрэчку. Ubачыўшы, што да Ядзі спяшаюцца людзі, ён паскорыў крок і, цяжка дыхаючы не столькі ад бегу, колькі ад хвалявання, прыбег першым.

— Што з табою? — запытаў ён і, не чакаючы адказу, трасучымі рукамі ўзяў нагу жонкі, неспакойным позіркам шукаючы змяіны ўкус. каб зараз жа высмактаць яд. Іх акружылі калгаснікі. Ядзя, забыўшыся пра боль, са здзіўленнем глядзела на твар мужа. Ён пабялеў і асунуўся. І раптам яна адчула, як дзесьці ў грудзях з'явілася нешта такое. ад чаго яна адразу стала вельмі шчаслівай, гатавай на любую ахвяру дзеля гэтага прыгожага і блізкага ёй чалавека, якому яна так патрэбна. што, відаць, ён не мог бы без яе жыць.

«Цяпер усё. — падумала яна. — бог з ім. з касцёлам, не буду больш туды хадзіць, каб не мучыць Грышу».

— Вось што гэта! — сказаў Грыша, разгінваючыся і паказваючы прысутным джала пчалы, — а я думаў... — і ён збянтэжана ўсміхнуўся. Усміхнулася і Ядзя, проста і ласкава глядзячы яму ў вочы.

...Дадому яны вярталіся ўдваіх. Ішлі па мяжы ў спеючым жыцце, узяўшыся за рукі, як дзеці, і толькі абменьваліся ўлюбёнымі позіркамі. Затрымаўшы позірк на твары Ядзі, Грыша раптам запытаў:

— Што ў цябе на губе? Нейкая балячка. Я даўно заўважыў, што яна не заживае.

— Трэба цалавацца менш, то заживе, — жартаўліва адказала Ядзя.

— Заўтра нядзеля... зноў пойдзеш у касцёл? — глядзячы сабе пад ногі, запытаў Грыша.

— Не, — адказала яна ціха, але ўпэўнена, — больш у касцёл хадзіць не буду.

— Праўда?

— Праўда. Табе гэта непрыемна. І калі ты пакутуеш, то мне таксама не солідка... Трэба думаць цяпер пра трэцяе...

— Што ты сказала?

— Сын булзе, вось што!

Яны моўчкі пераглянуліся, не гасячы ўсмешак. Пасля доўгага маўчання яна сказала:

— Заўтра пайду ў жаночую кансультацыю.

— А не ў касцёл?

— Не.

— Праўда?

— Клянуся!

— Ядзечка, які я шчаслівы!

... Яны рассталіся ў канцы вішнёвай алеі, што падковай спускалася па адхону ад вялікага саду, дзе хавалася ў зеляніне старэнькая хата з пакошанай прыбудовай.

— Глядзі, Ядзя, доўга не затрымлівайся.

— Я хутка, толькі ў кансультацыю і назад. Не паспееш ты да лесу дайсці, як я ўжо дома буду.

— А я табе такіх грыбоў прынясу — пальчыкі абліжаш!

Ядзя засмяялася і, выпусціўшы руку мужа, лёгка пераскочыла кювет і, ужо стоячы на асфальце аўтастрады, якая вядзе ў горад, памахала яму рукой. На момант мільганула яе хітраватая ўсмешка, вочы бліснулі сінімі іскрамі, і Ядзя ўжо хутка аддалася, лёгка ступаючы па мокраму ад расы асфальту.

Яна адчувала на сабе закаханы позірк мужа, і гэтае адчуванне напаўняла ўсю яе істоту пачуццём уласнай годнасці і сілы. Ёй хацелася азірнуцца, яшчэ раз памахаць яму рукой, але яна гэтага не зрабіла, каб не здавацца назойлівай.

Яна заповоліла крок, калі перайшла ўзгорак, і апынулася ў лагчыне недалёка ад аўтобусага прыпынку. Цяпер можна ўжо і не спяшацца. Яна спуściла з галавы лёгкую касынку на плечы і ўдыхнула поўнымі грудзямі ранішняе паветра, якое пахла расой і суніцамі.

У горадзе Ядзя спачатку хацела проста паглядзець у магазінах на дзіцячы пасаг. Потым ёй захацелася купіць камплект дзіцячых рэчаў, але яна не ведала, якога колеру павінна быць пакупка: блакітнага або ружовага. Пасля доўгіх ваганняў, яна ўсё ж спынілася на блакітным колеры...

У жаночай кансультацыі яе прыняла жанчына ўрач з вельмі ўсмешкай.

— Праходзьце. Ды не саромцеся, адразу відаць, што першы раз...

Ядзя, чырванеючы, неахвотна выконвала ўсе патрабаванні ўрача.

Калі агляд быў закончан, урач, мыючы рукі, раптам на паўслове асеклася. Погляд яе стаў трывожным і ўважлівым.

— Што гэта ў вас на губе? Даўно?

— Тыдні тры.

— Тыдні тры? І не заживае?

— Не.

Доктар кудысьці пайшла і хутка вярнулася з сівым мужчынам.

— Глядзіце, вельмі характэрная язва. Я мяркую, што гэта... — яна сказала нейкае незразумелае слова. Мужчына моўчкі кінуў галавой і павёў з сабой Ядзю.

«Што яны возяцца з гэтай балячкай? — падумала Ядзя, — прастуда як прастуда».

Потым яна доўга сядзела ў прыёмнай і чакала нейкіх аналізаў яе крыві. Потым яе зноў паклікалі да ўрачоў.

— У вас сіфіліс, дзяўчына, — коротка сказаў той самы сівы мужчына, з якім раілася жанчына-доктар.

Ядзя не зразумела. Гэта глупства, які ў яе можа быць сіфіліс... Гэта ж нядобрая хвароба. Яна бывае толькі ў распусных людзей, а яна. Ядзя, не такая.

— Вам трэба класіфікацыя ў бальніцу і зараз жа, — голас доктара даносіўся да свядомасці Ядзі як быццам з-пад зямлі. — Хто ваш муж? Ён таксама хворы? Схадзіце па яго і прыходзьце разам.

Цяпер толькі Ядзя зразумела, што ўсё сказанае адносіцца да яе, што гэта яна хвора на дрэнную хваробу, што яе хтосьці заразіў, але хто? Хто ж іншы, калі не Грыша!.. Яна ж нікога не ведала. апрача яго... Ёй раптам зрабілася гарача. Лоб пакрыўся дробнымі кроплямі поту... Там, дзе павінна быць сэрца, штосьці заняла, і тупы боль напоўніў грудзі. Здагадкі і падазрэнні, адно страшней другога, заварушыліся ў яе свядомасці. Трацячы сілы, яна паднялася і, хістаючыся, як п'яная, выйшла на вуліцу.

— Божа мой, што ж гэта такое?! — шаптала яна ў роспачы. — Езус Марыя, за што?..

Уся мокрая ад дажджу, з тварам, у якім не было ні крывінкі, яна ішла па бязлюднай вуліцы, не заўважаючы тратуара і глыбокіх луж у выбоінах бруку. Раптам яна спынілася і прыслухалася. Позірк яе стаў асэнсаваным. З касцёла, ля якога яна спынілася, ліліся гукі хору. Яны ўхвалялі Хрыста. Ядзя павольна перахрысцілася. На твары яе з'явіўся выраз надзеі: «Хто веруючаму хрысціянину ў цяжкую мінуту дапаможа, калі не бог?»

Ядзя рашуча накіравалася да шырока адчыненай брамкі ў высокай каменнай агароджы. Памалілася распятому Хрысту, пацалавала яго ногі, затым, аддаўшы такую ж даніну меднаму крыжы на процілеглай сцяне, пачала маліцца.

Калі яна паднялася з кален, касцёл быў амаль пусты. Строгая і спакойная, Ядзя рушыла да выхаду. Ля распяцця Хрыста яна рэзка спынілася, нібы хтосьці штурхнуў яе ў грудзі.

Худая жанчына з тварам, закрытым да вачэй чорнай хусткай, падымалася ад ног Хрыста пасля пацалунку. І Ядзя ўспомніла Грышу і размову з ім пасля вяселля аб чорнай жанчыне, якая цалавала крыж у касцёле.

Тады яна яму не паверыла...

Трацячы розум, яна кінулася да гэтай жанчыны і адным рыўком сарвала з яе хустку.

Тое, што ўбачыла Ядзя, затуманіла ёй розум: у чорнай багамолкі не было твару. Замест яго — суцэльная балячка... Багамолка абыймавала гледзела на Ядзю згаслымі вачыма. Ядзя прыйшла да прытомнасці ад уласнага крыку. На гэты жудасны крык распачы і болю збегліся веруючыя. Убачыўшы хворую, усе ад жаху падаліся назад...

— Чаго баіцеся? — дзіка азіраючыся навокал, шаптала Ядзя. — Гэта ж ваша сястра. Яна разам з вамі цалуе святы крыж і ногі Езуса. А Езус дае нам толькі шчасце і здароўе. Вось і мне ён падараваў... шчасце... Бачыце?

Цяпер людзі абміналі ўжо і Ядзю.

У аўтобусе яна села на задняе сядзенне, у самы далёкі кут. Прыціснуўшы пакунак з распашонкамі да грудзей, невідучымі вачыма гледзела ў акно аўтобуса, нічога не заўважаючы. Ёй здавалася, што пра яе хваробу ведаюць усе. Напэўна, таму пасажыры гледзяць на яе неяк асабліва, шэпчуцца паміж сабой, уздыхаюць, а іншыя смяюцца. Халодны пот пакрыў яе твар. Як зацкаваны звярок, яна няўцямна пазірала на пасажыраў і паводзіны іх тлумачыла па-свойму: або як спачуванне, або як агіду. Ёй здавалася, што ўсе яе брыдзяцца.

На сваім прыпынку яна першая выйшла з аўтобуса і кінулася дадому. Яна бегла па загуменню і раптам сутыкнулася з Вэрцай, сваёй лепшай сяброўкай. Ад нечаканасці Вэрца адхіснулася. Ядзя растлумачыла гэты яе рух па-свойму: «Вэрца таксама ўсё ведае! Вось як кінулася яна ўбок. Хутка ўсе будуць уцякаць ад мяне, нават Грыша...»

Пры думцы аб ім ёй стала гарача. Ад пякучага болю зайшлося сэрца.

Яна спынілася ля вішні і стаяла з гэтым несціханым болем доўга-доўга.

Нарэшце, выпрасталася і, прыняўшы нейкае рашэнне, цвёрдым крокам накіравалася далей.

Вяртаючыся з лесу з грыбамі, Грыша яшчэ здалёку ўбачыў, што да яго хаты чамусьці бягуць людзі. Прадчуваючы нядобрае, ён таксама пабег, губляючы грыбы з кошыка.

Ён спыніўся толькі на парозе хаты і нібы спатыкнуўся: на ложку, на святочнай блакітнай Ядзінай коўдры ляжаў нехта зусім незнаёмы і чужы: з сінім перакошаным тварам, з распухлымі губамі...

— Дзякуй богу, дышае... З пятлі дасталі, — пачуў Грыша побач нечы шэпт.

— Дзякуй богу... Богу?... Ды гэта ж ён штурхнуў яе ў пятлю... Разумеце вы гэта ці не? Разумеце, хто ён — гэты ваш бог, гэты ваш Хрыстос?!

Так закрывала Грышава сэрца.

І, здаецца, Ядзя пачула гэты крык: вейкі яе ўздрыгануліся, і яна ледзь чутна застэгнала.

Заняткі фізкультурай даюць бадзёрасць, пачуццё ўпэўненасці. Пасля іх і займацца, і працаваць лягчэй.

Рукані Залатныя НАЗАВУЦЬ...

У БРЭСЦКІМ універмагу шмат разнастайных жаночых і мужчынскіх паліто, касцюмаў. Зроблены яны на розных прадпрыемствах краіны. Але на многіх паліто і касцюмах маркі швейнай фабрыкі няма. На яе месцы шаўковы кавалачак матэрыі з надпісам: «Спецыяльнае рамеснае вучылішча № 26». Так, гэтае адзенне пашыта рукамі навучэнцаў. І попыт на яго, як гавораць прадаўцы, не меншы, чым на фабрычнае.

Тэрыторыя вучылішча — гэта маленькі гарадок, дзе праводзяць значную частку дня будучыя рабочыя. У светлых прасторных класах пад кіраўніцтвам вопытных выкладчыкаў вывучаюць дзяўчаты тэорыю. Майстэрні вучылішча падобны на цэхі фабрыкі. Тут роўнымі радамі стаяць машыны. Пад іх ціхі строкат спрытныя, умелыя рукі ствараюць з тканіны прыгожыя рэчы. У вучылішчы свой інтэрнат, свая сталовая. А ў вольны час можна пайсці на заняткі гуртка мастацкай самадзейнасці ў свой клуб, паспаборнічаць на спартыўнай пляцоўцы ці ў засені кучаравых прыгажунь-бяроз пачытаць новую кніжку.

Займаюцца ў вучылішчы дзяўчынкі, якія не маюць бацькоў. Іх выхоўвае дзяржава. Яна стварыла ім усе ўмовы для вучобы, для дасканаласці авалодання спецыяльнасцю.

Многа ёсць цудоўных прафесій. Лепшая ж тая, якая табе падабаецца. Сваю будучую прафесію швачкі любяць дзяўчаты. І імкнуцца добра авалодаць ёю, не трацяць марна ніводнай хвілінкі.

Вучацца шыць дзяўчаты ў вытворчых майстэрнях. Калісьці гэтыя майстэрні і выкарыстоўвалі толькі ў вытворчых мэтах. Але педагогічны калектыў вырашыў, што і навучэнцы могуць выпускаць сапраўдную прадукцыю.

— Ідэя гэтая спадабалася дзяўчатам, — расказ-

вае дырэктар вучылішча Таісія Піліпаўна Шахметава. — І кожнае новае папаўненне з агенчыкам падтрымлівае традыцыю, якая ўстанавілася.

Адказную работу даручаюць дзяўчатам не адразу. Трэба раней набыць вопыт, веды. Толькі к канцу першага года навучання дзяўчаты пачынаюць шыць рэчы, якія пойдучь на продаж. Не ўсё даецца лёгка будучым швачкам. Калі пачынаеш самастойна шыць, узнікае многа пытанняў, іншы раз можна і памыліцца. Але побач заўсёды майстры — вопытныя, спрактыкаваныя краўцы, як Анастасія Савельеўна Глазава, Іосіф Іосіфавіч Шабуневіч. Яны заўсёды дапамогуць, растлумачаць, пакажуць, параяць.

Адзінай, дружнай сям'ёй жыве калектыў вучылішча. У дзяўчат адна мара, адны імкненні, адна мэта: стаць сапраўднымі майстрамі сваёй справы, адукаванымі людзьмі, як мага больш карысці прыносяць Радзіме. Пад такім лозунгам і разгарнулася ў вучылішчы спарорніцтва паміж групамі. А сёлета яно асаблівае. З натхненнем, з баявым камсамольскім запалам працуюць і вучацца дзяўчаты. Рыхтуюць яны падарункі ХХІІ з'езду партыі. За год трэба выпусціць прадукцыі на 90 тысяч рублёў. А толькі за першы квартал пашыта вырабаў на 61 тысяччу. І ўсе яны першага гатунку. Экзамены значная большасць навучэнцаў здала толькі на «добра» і «выдатна».

Лепшых вынікаў у спарорніцтве дабіваюцца 7-я група майстроў жаночага верхняга адзення і 10-я група майстроў мужчынскага верхняга адзення. З навучэнцаў гэтых груп бяруць прыклад іх таварышы. Многія дзяўчаты тут вучацца на выдатна, выконваюць нормы дарослага рабочага. Сярод іх — сакратар камітэта камсамола Марыя Цішчанка, Паліна Хілюк, Вера Карзо, Тоня Круглікава, Лена Хацкевіч, Оля Калядка. Усе навучэнцы пашыраюць свае веды, наведваюць гурткі тэхнічнай творчасці, дзе вучацца кроіць, шыць сукенкі, спадніцы, блузкі.

Калектывы 7-й і 10-й груп — запявалы ўсіх добрых спраў. Яны першыя і ў грамадскай рабоце, і ў самадзейнасці, і ў спорце. Дзяўчаты заўсёды дапамагаюць адна адной. Любе Аверка цяжка давалася спецтэхналогія. Разам з ёй займаліся Ніна Макей і Ніна Сафонава. А Люба дапамагала сяброўкам па электратэхніцы.

Хутка закончыцца апошняя практыка, атрымаюць дзяўчаты кваліфікацыю рабочых і ўступяць у самастойнае жыццё. І ўжо цяпер перад імі паўстала пытанне: лзе прыкласці маладыя, дужыя рукі?

— Папрашуся, каб на цалінныя землі накіравалі, — сказала аднойчы сяброўкам Лена Хацкевіч.

Уважліва паглядзела на яе Зіна Максімовіч, прыжмурылася:

— Ой, цяжка там, дзяўчаты!

— А табе толькі на гатовае хочацца, — абурылася Вера Нязнаева. — Я таксама еду.

— Ты не так мяне зразумела, — Зіна ўсміхнулася. — Там, дзе цяжка, там цікава.

Хутка высветлілася, што ўсе навучэнкі 7-й групы ўжо даўно вырашылі паехаць на цаліну. Узрадаваліся дзяўчаты: разам і працаваць весялей, а калі побач шчырая сяброўка, з якой усё дзялілі два гады, што можа быць лепш. Напісалі заяву, папрасілі накіраваць іх на пярэдні край барацьбы за сямігодку.

Аб гэтым хутка даведаліся і ў іншых групках. Знайшлося многа жадаючых паехаць на цаліну, на новабудоўлі.

Сотні былых выпускнікоў Брэсцкага вучылішча швейнікаў працуюць на прадпрыемствах. Многія з іх

Здадзен апошні экзамен. Хутка закончыцца і практыка. А там — самастойная праца. Аб ёй, аб будучым жыцці на цалінных землях і гавораць навучэнкі 7-й групы Тоня Шалупенка, Тамара Пшанічнік, Вера Нязнаева і Зіна Максімовіч (на першым плане злева направа).

цяпер вядомыя перадавікі вытворчасці, ударнікі камуністычнай працы. Зінаіда Пашкевіч — работніца Баранавіцкай швейнай фабрыкі — узнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, партрэт Кацярыны Рошчанка з Брэсцкай швейнай фабрыкі вісіць у беларускім павільёне Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі. Ёсць на каго раўняцца, у каго вучыцца дзяўчатам. А пройдзе час, і іх назавуць «майстрамі з залатымі рукамі», і з іх будуць браць прыклад тыя, хто сёння яшчэ сядзіць за школьнай партай.

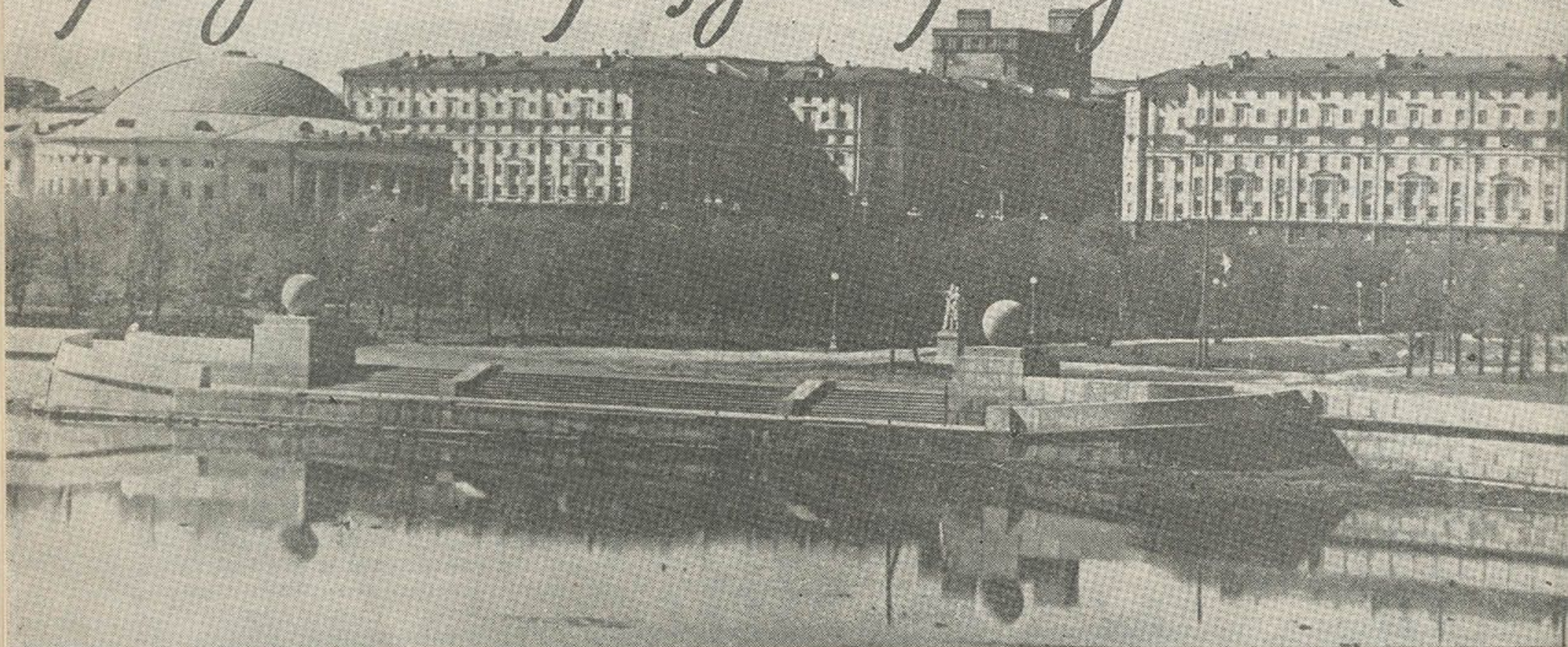
I. САДОУСКІ

Уважліва слухаюць Паліна Хілюк, Рая Лук'яновіч і Марыя Мікульчык тлумачэнні майстра вытворчага навучання 10-й групы Іосіфа Іосіфавіча Шабуневіча. Цяпер, калі што незразумела, можна звярнуцца да яго, а потым прыйдзецца вырашаць самім. Таму дзяўчаты, як і іх сяброўкі, імкнуцца дасканала авалодаць спецыяльнасцю.

Фота М. Мінковіча.

Ты сцявай, мая сталіца, родны сэрцу горад мой

Здаецца, яшчэ зусім нядаўна пякельным агнём гарэла пад нагамі родная зямля, у дыме і полымі задыхаліся гарады і сёлы, салёнымі ручаямі і рэкамі лілася людская кроў і слёзы...

З таго часу прайшло ўжо семнаццаць гадоў! І за гэтыя гады стапаная і зруйнаваная варожымі ботамі Беларусь наша, як быццам нарадзілася зноўку, у другі раз. На месцах пажарышчаў выраслі новыя гарады, узняліся заводы-гіганты, новабудовлі. У красе і радасці святкуе наша рэспубліка семнаццатую вясну свайго вызвалення, вясну свайго другога нараджэння, свае маладосці і славы.

І цябе славяць паэты, Беларусь, і народ твой, што ўратаваў цябе, што ўстаяў перад ворагам, не схіліў галавы.

І цябе славяць паэты, Беларусь, і складаюць табе песні і вершы.

Андрэй АЛЕКСАНДРОВІЧ

РОДНАМУ КРАЮ

Дзе б я ні быў, перад вачыма
Ты, як жывы, стаіш заўжды —
Мой родны край, мая Айчына,
Мае юнацкія гады.
Пяю цябе, якім ты будзеш,
За лёс якога ў дні вайны
Жыццём сваім плацілі людзі —
Твае бястрашныя сыны.
Я сэрцам чую тыя песні,
Што заўтра горда зазвіняць.
Я бачу роднае Палессе —
Якім яно павінна стаць.
Я чую, радасцю авіты,
Як з слускай бэрай, дружбе ў лад,
Пераклікаецца наліты
Цукровым сокам вінаград;
Як шчодро нафта б'е фантамам
З тваіх глыбін і як майстры
На палявых брыгадных станах
Той нафтай пояць трактары.
Народу славы векапомнай
Адкрыў ты скарб таямны свой:
Я чую — гулка дышучь домны
Тваёй расплаўленай рудой;
А там, дзе Сож на перакатах,
Дзе ў ціхіх зараслях Сула,
Як і на возеры Дрысвяты,

Я бачу фабрыкі святла.
Ты ў цвеце будзеш небывалым:
Красе няма граніц і мер!
Ты браў крутыя перавалы,
Мой родны край — БССР.
Ад сэрца, гарача і зычна
Пяюць твой росквіт песняры.
Ужо з вышынь камуністычных
Ляглі на шлях твой гераічны
Праменні заўтрашняй зары.
І ты з народамі, як роўны,
Пад сцягам Леніна ідзеш
Адной сям'ёю многамоўнай
Браць заповітны свой рубаж.
Ты знатны добрай гаспадаркай:
На свеце славяцца даўно
Станкі, машыны з тваёй маркай.
Тваіх калгасных ніў зярыю.
Прычал будуючы дабrotны
Дню, што віднеецца здаля,
Ты не цураешся ні поту,
Ні на далоні мазалю...
І дзе б ні быў бы я, заўсёды
Ты, як жывы, перада мной,
Як мною пройдзеныя годы,
Як вобраз маці дарагой.

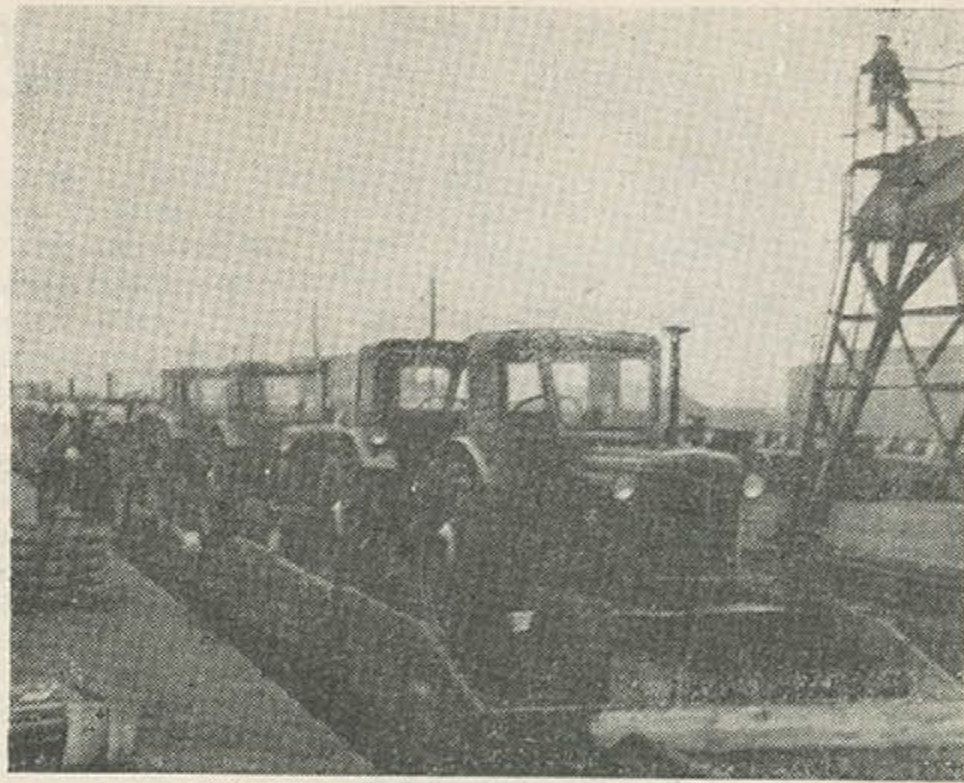
Характэрна для роднага горада нельга не
захапіцца. На эцюдах у ваколіцах
Мінска.

А Мінск усё будуюцца і прыгажэе.
У мікрараёне па Сталінскай
вуліцы.

Пімен ПАНЧАНКА

МІНСКІЯ САДЫ

Я многа бачыў слаўных гарадоў,
Дзе ў акіянах паркаў і садоў
Высокія зялёныя тунелі,
Вясёлыя аркады з руж і хмелю.
Я спачываў не раз у іх цішы.
А сум і боль не гаслі у душы:
Палеглі ў бітве мінскія сады,
Як адшукаць любімых дрэў сляды!
Мы адшукалі шлях у родны край,
І ў светлы бор, і ў густалісты гай.
Яны нам столькі дрэў далі сюды,
Каб зноў шумелі ў Мінску скрозь сады,
Каб кожнаму: і мне, друг, і табе
Было па клёну, ліпе і вярбе.
Сады мае! Я вас мацней люблю
За ўсё, што бачыў,
Бо запомніў дзень,
Як кінулі на гэтую зямлю
І на дзяцей маіх вы першы цень.
І на маіх дзяцей і на другіх —
На нашых яснавочак дарагіх.
Таму вось ад зары і да зары
Ва ўсіх садах так многа дзетвары.
І, можа, ланцужкі малых слядоў
Найлепшы ўбор і паркаў, і садоў.
І самыя разбойныя з малых
Не ўзнімуць рук ламаць галіны ў іх,
Бо разам з лета ў лета ім расці
І ў Будучыню разам ім ісці.

У многіх краінах свету пракладваюць барозны мінскія трактары.

Міхась МАШАРА

МАЛАДЗЕЧНА

Удоўж чыгункай перасечаны,
ахінут яснаю смугой,
стаіць мой горад Маладзечна,
як быццам здзіўлены сабой.

Красою дзівіцца і працаю,
што не сціхае да зары,
дзявочай песняю, палацамі,
што паўстаюць на пустыры.

Разросся ён ужо да Галіна, —
вартуюць браму там ільвы,
Вайной скалечаны, паранены,
паўстаў з руін і зноў — жывы.

Шуміць і паркамі і скверамі —
зялёным пошумам вясны.
Аб гэтым снілі, у гэта верылі
яго падпольшчыкі сыны.

Хай не відаць за рыштаваннямі
яшчэ красы ўсіх пабудоў,
ды мы жывём перакананнямі,
што хутка знімем іх далоў.

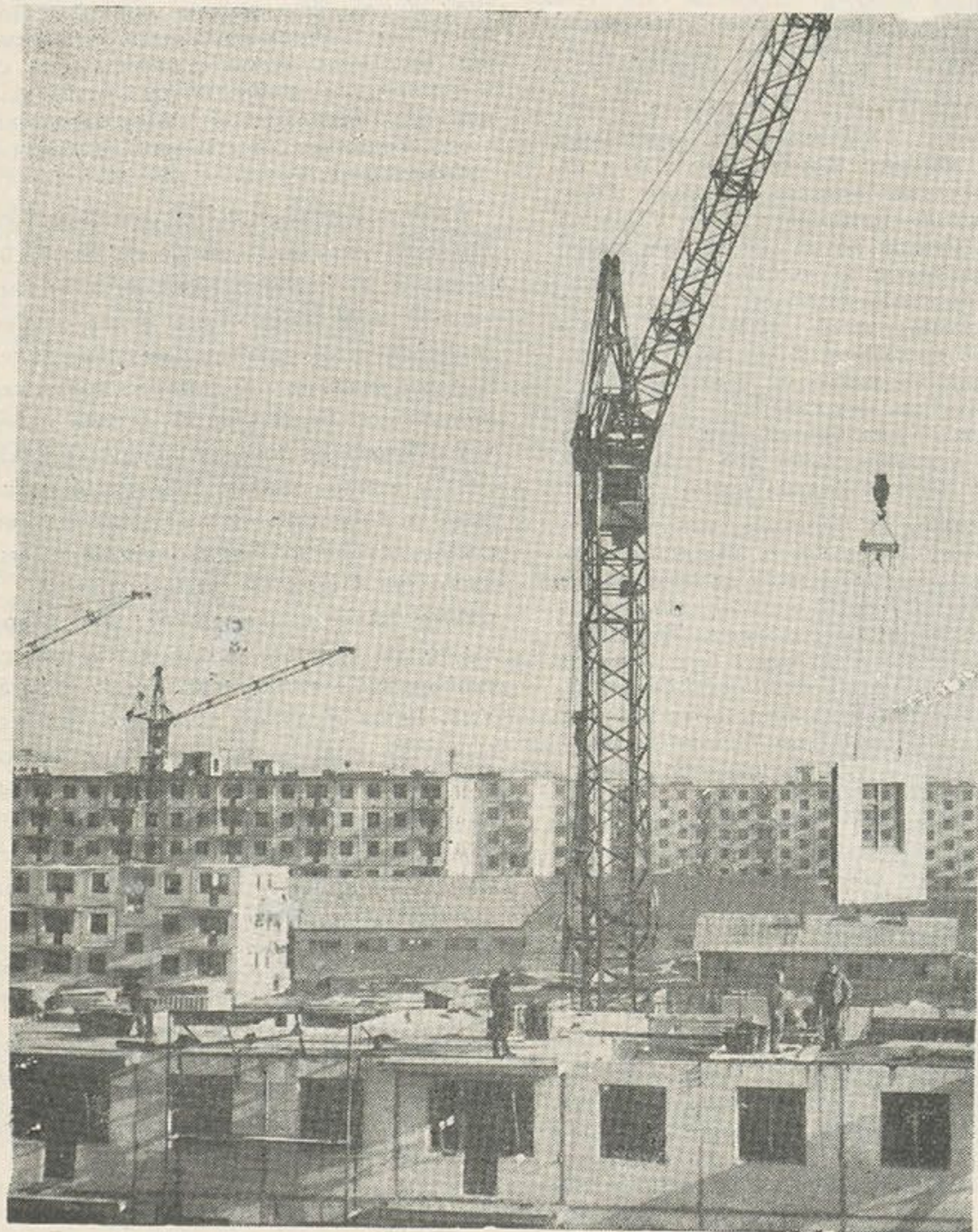
Вакзал...
Нібыта перапоўнены
былых сустрэчаў цеплынёй.
Растанняў сум,
ізноўку ўспомнены,
кранае сэрца мне тугой.

Вось тут не раз мы сустракаліся
з братамі Латвіі, Літвы.
і песні дружбы узнімаліся, —
наўпрост ляцелі да Масквы.

Нясліся песні пералівамі
да зор рубінавых Крамля,
які зрабіў цябе шчасліваю,
мая ты родная зямля.

А горад мой стаіць і думае,
заслуханы ў прастор палёў,
здаецца чуе хвалі шумныя
азёр і подымі бароў.

Шчаслівай доляю аваяны,
ён прыгажэе кожны дзень.
А там на плошчы постаць Леніна
наперад кліча і вядзе!

Вісарыён Бялінскі

пісьменніку знайсці свой шлях у літаратуры. Артыкулы Бялінскага становіліся ідэянай праграмай для творчасці маладых прагрэсіўных пісьменнікаў Расіі. Бялінскі выходзіў і мастацкія густы чытачоў. Моцны ўплыў аказаў Бялінскі на фарміраванне такіх талентаў, як Тургенев, Астроўскі, малады Дастаеўскі, Ганчароў, Салтыкоў-Шчадрін. Выключна вялікую ролю адыграў Бялінскі ў жыцці і пісьменніцкім росце Кальцова і Някрасава.

Учитель! перед именем твоим
Позволь смиренно преклонить колена.

Так звяртаўся да памяці Бялінскага ў сваёй паэме, прысвечанай «неістовому Виссариону», Някрасаў.

Гаворачы аб значэнні Бялінскага ў справе развіцця рускай літаратуры і грамадскага жыцця, Н. Г. Чарнышэўскі пісаў: «Тысячы людзей зрабіліся людзьмі дзякуючы яму. Цэлае пакаленне выхавана ім. А слава? Многія сталі славымі толькі таму, што паспелі зразумець дзве-тры яго думкі. І калі я перачытваю нашы цяперашнія часопісы, я заўсёды ўспамінаю аб ім... Усюды ён. Ім да гэтага часу жыве наша літаратура».

Бялінскі даў глыбокі аналіз творчасці ўсіх значных пісьменнікаў рускай літаратуры XVIII і XIX стагоддзяў. Ён раскрыў асаблівасці і прыгажосць паэзіі Дзяржавіна і Ламаносава, вастрыню думкі ў камедыі Грыбаедава «Гора ад розуму», шматграннасць таленту Гоголя. Артыкулы Бялінскага пра Пушкіна вучылі і вучаць зараз цэлыя пакаленні разумець гэтую незвычайную з'яву нашай літаратуры. Бялінскі змагаўся за ідэянасць мастацкай літаратуры, і яго артыкулы выходзілі ў чытачоў свабодналюбнасць, патрыятызм, рэвалюцыйныя погляды. Герцэн гаварыў: «Бялінскі шмат зрабіў для прапаганды. Уся вучнёўская моладзь жыла яго артыкуламі. Ён надаў рускай думцы сілу».

Нягледзячы на царскую цензуру, Бялінскі ўмеў гаварыць з чытачом, абуджаючы ў яго гнеў і агіду да прыгоннага права, да коснасці і тупасці «амадзяржаўна-бюракратычнага ладу. Палымяна выступаў Бялінскі супраць буржуазнага свету. Пабываўшы ў Францыі і Германіі, ён пісаў: «Гора дзяржаве, якая ў руках капіталістаў, гэта людзі без патрыятызму, без усякай узвышанасці ў пачуццях. Для іх вайна або мір значыць толькі ўзвышэнне або ўпадак іх фондаў — далей гэтага яны нічога не ведаюць. Гандляр ёсць істота па натуре пошлая, паганая, нікчэмная і агідная — ён больш люты за звер і нястомней смерці...» Чытаючы гэтыя словы Бялінскага, нельга не здзіўляцца яго дзіўнай празорлівасці, як ён правільна зразумеў ужо тады звярнуўшую сутнасць капіталізму!

Бялінскі па сваіх палітычных перакананнях быў рэвалюцыянерам-дэмакратам і сацыялістам. Ён яшчэ дакладна не ведаў, якім шляхам чалавецтва прыйдзе да сацыялізма, але лічыў сацыялізм найбольш справядлівай формай грамад-

скага жыцця. У пісьме да сябра ў 1841 г. Бялінскі пісаў, што для яго ідэя сацыялізма стала галоўнай: «Людзі павінны быць братамі і не павінны зневажаць адзін аднаго ні нават ценом якой-небудзь знешняй і фармальнай перавагі». Да сацыялізма чалавецтва павінна прыйсці шляхам рэвалюцыі, лічыў Бялінскі. Ён гаварыў: «Я люблю чалавецтва па-маратаўску», маючы на ўвазе вялікага французскага рэвалюцыянера, друга народа — Марата. Трэба сказаць, што Бялінскі ў многіх артыкулах гарача абараняў свабоду і роўнасць жанчыны ў грамадскім жыцці. Дзевяты артыкул аб Пушкіне, прысвечаны аналізу вобраза Тацяны Ларынай, значна шырэй па свайму зместу. У ім Бялінскі падрабязна гаворыць аб унізіцельным становішчы жанчыны ў рускім прыгонніцкім грамадстве. Ён піша, што сярод рускіх жанчын можна сустрэць часта натуры незвычайныя, а часам і выключныя: «Натуры геніяльныя, якія не паддаюцца сваёй геніяльнасці, яны бясплітасна забіваюцца бессвядомым грамадствам як ачышчальная ахвяра за яго ўласныя грахі... Такая Тацяна Пушкіна».

Бялінскі выключна яркая з'ява не толькі рускай, але і сусветнай грамадскай думкі. Наш першы марксіст Пляханаў так характарызаваў Бялінскага: «Ён быў народжаны філосафам і сацыёлагам, які валодаў пры гэтым усімі данымі, неабходнымі для таго, каб стаць выдатным крытыкам і бліскучым публіцыстам».

Вялікім з'яўляецца і гістарычнае і палітычнае значэнне дзейнасці В. Г. Бялінскага. У. І. Ленін пісаў, што Бялінскі яшчэ ў часы прыгоннага права з'явіўся «папярэднікам поўнага выцяснення дваран разначынцамі ў нашым вызваленчым руху». Ленін вельмі высока ацэньваў «Пісьмо да Гоголя», напісанае Бялінскім у канцы жыцця. Гэта бесцэнзурны твор, у якім крытык мог адкрыта выступіць супраць прыгонніцтва, самадзяржаўя і цёмнай улады рэлігіі. У пісьме Бялінскі сцвярджаў, што народны толькі той пісьменнік, які змагаецца супраць усіх гэтых грамадскіх заган. У. І. Ленін пісаў аб тым, што Бялінскі выказваў пратэст прыгоннага сялянства і як паслядоўны баец-дэмакрат быў, як і Герцэн і Чарнышэўскі, папярэднікам рускай сацыял-дэмакратыі і таго, што ў XX стагоддзі «атрымала назву большавізма».

Чалавек вялікага прадбачання, Бялінскі зайздросціў унукам і праўнукам, якім будзе суджана ўбачыць Расію ў сярэдзіне XX стагоддзя, Расію, што стаіць на чале адукаванага свету, дае законы навуцы і мастацтва і прымае з глыбокай пашанай даніну павагі ад усяго культурнага чалавецтва.

Алена ЛЕНСУ,
кандыдат філалагічных навук.

13 ЧЭРВЕНЯ — 150 гадоў з дня нараджэння вялікага рускага рэвалюцыянера-дэмакрата Вісарыёна Грыгор'евіча Бялінскага. Бялінскі жыў і тварыў у эпоху распаду прыгонніцкай сістэмы, калі супярэчнасці паміж памешчыкамі і прыгонным сялянствам былі ўжо значна абвостраны. Літаратурны крытык-бальшавік В. В. Вароўскі пісаў: «Бялінскі — гэта стаўшая на грані дзвюх эпох магутная фігура, якая ярка адлюстравала ўсе мары і надзеі, усё гора і пакуты «безыменнай Русі». Бялінскі быў разначынцам, сынам фельчара. З ранніх гадоў і амаль да самай смерці яго праследавала галеча. Нягледзячы на выключныя здольнасці юнака, царскі ўрад не даў яму закончыць універсітэт толькі за тое, што ў сваёй драме «Дзмітры Калінін» ён гнеўна выступіў супраць прыгоннага права. Але Бялінскі валодаў упартасцю і сілай сапраўднага палітычнага барацьбіта. Герцэн аб ім пазней пісаў: «У гэтым сарамлівым чалавеку, у гэтым слабым цэле жыла магутная, глыбятарская натура. Так, гэта быў моцны баец».

Бялінскі, як бура, уварваўся ў літаратурнае і грамадскае жыццё Расіі 30-х гадоў XIX стагоддзя. Кожны нумар часопіса з новым артыкулам Бялінскага быў падзеяй для чытаючай публікі тых гадоў. Яго артыкулы выклікалі шумныя спрэчкі, набывалі сяброў і ворагаў. Сіла слова Бялінскага была ў тым, што ён разглядаў літаратуру не з пункту гледжання абстрактных літаратурных правіл і законаў арыстакратычнага густу, а з пункту гледжання рэальнага жыцця і перадавых імкненняў свайго веку.

Бялінскі гарача змагаўся за народнасць і рэалізм у літаратуры. Ён ганарыўся тым, што выйшаў з гушчы народа, гаварыў: «Я душою люблю рускі народ і лічу за гонар і славу быць мізэрнай пясчынкой у яго масе». Крытык прадбачыў у будучым магутны росквіт рускай літаратуры, калі мы «з'явімся не падражальнікамі, а сапернікамі еўрапейцаў». І сам ён шмат зрабіў для гэтага росквіту. Ён умеў угадаць, заўважыць кожны новы талент, які з'яўляўся ў літаратуры, умеў дапамагчы маладому

ВЯЛІКАЯ АРТЫСТКА СУЧАСНАСЦІ

«... Присудзіць Ленінскую прэмію 1961 года... В. М. Пашэнная — за выкананне ролей Васы Жалязной і старой гаспадыні Ніскавуоры ў спектаклях «Васа Жалязная» і «Каменнае гняздо» ў Дзяржаўным акадэмічным Малым тэатры». Скупыя, лаканічныя радкі, а колькі ў іх зместу! За імі — усенароднае прызнанне выдатнага таленту, любоў і павага.

І мы, беларусы, глыбока шануем цудоўны талент выдатнай артысткі — не раз прыязджала яна з Малым тэатрам у наш Мінск, і колькі сапраўднай радасці адчувалі мы ад гэтых сустрэч.

Калі глядзіш спектаклі з удзелам Веры Мікалаеўны Пашэннай і сочыш за тым, як арганічна жыве яна ў іх жыццём сваіх гераінь, цяжка ўявіць, колькі сіл фізічных і душэўных, колькі працы і натхнення спатрэбілася, каб не толькі стварыць гэтыя славуцкія вобразы, але і кожны раз, як толькі адкрываецца заслона, жыць паўнакроўным «жыццём чалавечага духу», заўсёды «быць у вобразе».

... Каторы раз перагортваю чытаную і перачытаную кнігу Веры Пашэннай «Майстэрства актрысы», якая стала падручнікам для актёраў усіх пакаленняў, і здзіўляюся той кіпучай энергіі, той тытанічнай працы, якая папярэднічала кожнаму новаму тварэнню гэтай вялікай артысткі сучаснасці. Гартаючы старонкі яе на дзіва плённага жыцця ў мастацтве, яшчэ і яшчэ раз пераконваешся, што талент — гэта праца, натхнёная і радасная, якая запаўняе ўсё існаванне чалавека.

Дачка славуцкага артыста М. П. Рошчына-Інсарава, Пашэнная апынулася на сцэне нечакана для самой сябе. Скончыўшы гімназію, рыхта-

валася стаць урачом. Але падсвядомае імкненне да мастацтва аказалася мацней за падказкі «цвярозага» розуму. І вось шаснаццацігадовая дзяўчынка стала вучаніцай вялікага артыста А. П. Ленскага. Радаснае хваляванне творчасці, адчуце ўпершыню на экзамене, не пакідала больш Веру Пашэнную. З гэтага моманту яна ўсёй сваёй істотай аддалася тэатру. «Усё ва мне нібы паймнулася на сустрэч неадольнаму жаданню зліцца з вобразам, за жыццём у ім... — успамінае артыстка. — Асэнсаваная радасць, разуменне гэтага «жыцця ў вобразе», — неабходныя для кожнага актёра, — прыйшлі шмат год пазней, калі я навучылася іграць на сцэне сама, прайшоўшы праз памылкі, цяжкасці, расчараванні, калі пазнала самае вялікае творчае шчасце — далучаць да любімай справы моладзь».

Вучні Пашэннай працуюць ва ўсіх канцах краіны, і ў нашых беларускіх тэатрах таксама, працуюць метадам любімага педагога.

З 1907 г., звязаўшы свой лёс з Малым тэатрам, артыстка перайграла каля ста ролей, стварыла незабыўныя вобразы.

35 год назад Пашэнная ўпершыню сустрэлася з выдатным творам маладой савецкай драматургіі. Ёй даручана была роля Любові Яравой у п'есе К. Транёва. Пастаноўка спектакля «Любоў Яравая» стала вяхой у новай, савецкай гісторыі тэатра, — пісала «Правда». А вобраз, створаны Пашэннай, стаў класічным. К. Транёў пасля трохсотга спектакля «Любоў Яравой» з удзячнасцю пісаў Веры Мікалаеўне: «У некаторых выпадках вялікі актёр, па-свойму трактуючы вобраз, паглыбляе яго і робіць больш каштоўным. З маёй схематычнай (чытай «гераічнай») — напраўляе В. Пашэнная) Любові вы знайшлі магчымым стварыць жывую жанчыну, якая проста і глыбока пакутуе. Гэта ўвасабляе ў плоць і кроў не толькі гераіню, але і ўсю п'есу».

Такі шлях — праз сваё ўласнае сэрца і розум — да ўвасаблення чужых страстей, бядот і пакут — стаў адзіна магчымым для артысткі Пашэннай. Таму ніводзін са створаных ёю вобразаў не пакідае глядача раўнадушным. Працуючы над стварэннем вобраза Васы, вядомага саму шырокаму глядачу дзякуючы ўдалай экранізацыі

спектакля «Васа Жалязная», В. Пашэнная, глыбока ўскрываючы ідэйны змест п'есы М. Горкага, імкнулася і тут напоўніць дыханнем жыцця гэты змрочны вобраз, перш за ўсё памятаючы, што Васа — «человеческая женщина».

Вобраз Васы — вынік пяцідзясяцігадовага жыцця Пашэннай на сцэне — найвышэйшая ступень глыбока рэалістычнага мастацтва артысткі. Усё жыццё Васы, уся жыццёвая праўда гэтага складанага горкаўскага вобраза зразумелыя ёй і перажыты ёю. І цяпер, праз шмат год, піша артыстка: «Васа моцна трымае мяне ў дужых асуджаных руках і ў кожным спектаклі я аддаю гэтаму вобразу дарэшты свае творчыя сілы і сваё сэрца жанчыны. Як гэта ні дзіўна, ніводная роля мяне не захапляла так усю, цалкам, як роля Васы... Гэта, вядома, не выпадковая, стыхійная творчасць, гэта свядомы шлях работы, які пасля некалькіх дзесяцігоддзяў майго жыцця ў тэатры прывёў мяне да шчасця поўнага зліцця з вобразам...»

Як ні цяжка было артыстцы выйсці «з-пад улады Васы», у наступнай сваёй рабоце — ролі старой гаспадыні Ніскавуоры з п'есы фінскай пісьменніцы Хелы Вуалійока «Каменнае гняздо», нечым нават падобнай да Васы, падобнай сваёй мэтанакіраванасцю — ахоўніцы старога, аджыўшага свету, — Пашэнная не паўтараецца. Тэндэнцыя развіцця гэтага вобраза, надзвычай арганічна ўвасабленага артысткай, зусім іншая. Незабыўная апошняя сцэна, калі ў змаганні з сабой старая гаспадыня сурова звяртаецца да непаслухмя-

нага сына, які разбурыў усё, створанае ёю, ды і не адным пакаленнем такіх вась, як яна, прыкутых да гэтага каменнага гнязда, няшчасных жанчын. «І на магілу маю не смей прыходзіць!» — гучыць суровы няўмольны голас. І не ў сілах перамагчы пачуццё, што нарадзілася ў яе скамленай душы са з'яўленнем светлай і чыстай Іланы, заканчвае: «І ўсё ж — прыходзь!» Падтэкст гэтых слоў гучыць, як матчына благаслаўленне, як адабрэнне таго шляху, таго кірунку ў жыцці, які выбралі Ілана і яе сын Аарнэ. Трапіна знойдзены жэст — шырокі ўзмах рукамі — ён нагадвае ўзмах крылаў птушкі, якой не суджана лятаць, але якая так жадала б паляцець ім, маладым, наўздагон...

І вось новая работа артысткі — Ламбрыні Кір'якулі — гераічная жанчына, маці кіпрыёта-змагара за свабоду сваёй шматпакутнай радзімы ў п'есе А. Парніса «Востраў Афразіты». Колькі ў гэтым вобразе глыбокай чалавечай праўды!

Чым яшчэ ўзрадуе нас у надыходзячым сваім 55-м тэатральным сезоне адменны талент В. М. Пашэннай, у які новы вобраз магутнай сілы выльіюцца яе арганічнасць, яе невычарпальны тэмперамент і страснасць грамадзяніна ў спалучэнні з дзівоснай прастатой і натуральнасцю? Якога новага цуду пераўвасаблення будзем мы сведкамі? Пакуль невядома. Пакажа будучыня. Але што гэты цуд адбудзецца, няма сумнення. Бо творчы спакой — не для Пашэннай.

Тамара БУШКО

В. М. Пашэнная ў ролі Васы Жалязной.

П А вузкаму і доўгаму калідору птушніка ідзе дзяўчына. У руках у яе вядро, да краёў напоўненае кормам для пярнатак. Спыняючыся то ў адным, то ў другім месцы, дзяўчына акуратна раскладвае корм на жалабок, разбаўляе і зноў ідзе далей. Раздаўшы корм, птушніца змяняе ваду. Прыбірае ў памяшканні. А потым зноў абход, ды не адзін раз. Цяпер ужо дзяўчына выходзіць з вёдрамі, напоўненымі яйкамі. Іх так многа, што птушніца ледзь спраўляецца збіраць.

Так працуе ў саўгасе «Ельскі» Яўгенія Прышчэп. Жыццё гэтай дзяўчыны склалася не так, як у іншых дзяўчат, аб якіх звычайна клапацяцца таты і мамы. Яна яшчэ не паспела падумаць аб тым, які працоўны шлях лепшы: у горадзе або ў сваім сяле Санюкі. Праўда, маці Яўгеніі, птушніца гэтага ж саўгаса Праскоўя Аркадзеўна, сказала аднойчы дачцэ, што і дома, у саўгасе, цяпер добра зарабляюць. Дома нават лепш, чым у раённым цэнтры, куды звычайна імкнецца моладзь. Але неўзабаве Праскоўя Аркадзеўна злягла і надоўга.

— Прыйдзецца, дачушка, табе падмяніць мяне, — сказала маці.

— Падмяню, родная, толькі папраўляйся хутчэй, — адказала Яўгенія.

Больш двух месяцаў прайшло, пакуль паправілася і адпачыла старая птушніца. А калі яна з'явілася на работу, пайшла ў адпачынак другая птушніца. Яе, як і маці, падмяняла Яўгенія. А калі выйшла і тая, дзяўчыне не захацелася пакідаць ферму — яна прывыкла, стала тут сваім чалавекам.

— Ну, што ж, Жэнечка, заставайся з намі, — гаварылі птушніцы, — работы ўсім хопіць.

— Сам лёс, — жартам гаворыць Яўгенія, зараз ужо вопытная, перадавая птушніца, — падрыхтаваў мне гэтую пасаду. Не думайце толькі, што гэта лёгка і проста, як здаецца.

Калі Яўгенія згадзілася працаваць птушніцай, дзяўчыне сказалі:

— Прымай куранят і гадуі.

А яшчэ праз некаторы час да птушніка падышла машына, якая прывезла некалькі тысяч галоў птушак. Некаторыя былі такія слабыя, што ледзь трымаліся на сваіх тоненькіх ножках. Разгружала Яўгенія машыну, а сама думала:

— Не птушкі, а гора.

Прайшла ноч, а раніцай на падлозе ляжала больш 50 нежывых куранят. Дзяўчына захвалялася.

— Холадна ў памяшканні, — гаварыла яна кіраўніку аддзялення саўгаса, — мерзнуць кураняты і гінуць.

Самі птушніцы ацяплілі памяшканне, уставілі разбітыя шыбы, дырэкцыя ўстанавіла абагравальнік, і справа наладзілася. Спыніўся падзеж, кураняты раслі добра. Каб прадухіліць захворванне, птушніца збірала хвою, сушыла яе, здрабняла, змешвала з кормам і скормлівала маладняку.

Дарогай старэйшых

Яўгенія выпадкова зазірнула ў жолаб для яек. Амаль супраць кожнага гнязда ляжала яйка, а дзенідзе і два.

З гэтага часу яна пачала рэгулярна па некалькі разоў у дзень зазіраць сюды і збіраць яйкі.

Падрос маладняк. Куры сталі нясушкамі. Прыбавілася і клопатаў.

— Малы ў нас выгульны двор, цесна птушкам, — гаварыла Яўгенія дырэктару саўгаса т. Садоўскаму.

Выгульны двор павялічылі. Але Яўгенія не суні-малася:

— Прывязіце нам ракушак, гравію, попелу.

— Гэта што ж, можа, у Крым на Чарнаморскае ўзбярэжжа ехаць па тыя ракушкі, — жартавалі ў канцылярыі саўгаса.

— Не абавязкова ў Крым, можна і ў Нароўлю, — адказала птушніца, — там на Прыпяці сваіх ракушак шмат.

Прывезлі ракушак, дробнага гравію, вугалю, попелу. Птушніцы зрабілі попелыныя ванны, у якіх вельмі любяць куры купацца.

У пачатку гэтага года ў суседнім Лельчыцкім раёне адбылася нарада перадавікоў жывёлагадоўлі. На яе была запрошана таксама і Яўгенія. Дзяўчына ўзяла абавязацельства атрымаць па 150 яек на курыцу-нясушку і выклікала на спаборніцтва птушніц Лельчыцкага раёна.

...Шмат работы ў маладой птушніцы Яўгеніі Прышчэп. З раніцы да позняга вечара ў сваёй вялікай і неспакойнай гаспадарцы. Дзяўчына, не адчуваючы стомы, працуе, каб выканаць узятае абавязацельства да дня адкрыцця XXII з'езду КПСС.

Е. МАКРУШЫН

СВЕЖАЯ РЫБА

Мал. Ю. Пучынскага.

Н а в е л а

Я ЖЫВУ ў невялікім горадзе, хаджу на работу заўсёды ў адзін час, па адной і той жа дарозе. Я настаўніца.

Ходзіш дзень, два, месяц, год! Неяк непрыкметна ўсё, што сустракае цябе кожную раніцу, становіцца знаёмым, тваім.

Вось кветкавая клумба насупраць Дома Саюзаў — каля яе я праходжу кожны раз а палове дзевятай.

Вось дрэўцы, вельмі знаёмыя, якія выраслі на вачах: вясной з нецярплівасцю чакаю, калі з набухлых пачак, нарэшце, з'явіцца тоненькія, свежыя стрэлачкі лісцікаў; летам хочацца памыць знемагаючае ад пылу лісце; а ўвосень — сабраць у букет: такое яно яркае і прыгожае!

А вось будуць новую гасцініцу. Кожную раніцу заўважаеш новыя рады цэглы, якія з'явіліся за суткі. Хлопцы — муляры. Яны вельмі маладыя, а як сур'ёзна робяць сваю справу! Асабліва падабаецца мне адзін з іх: бледны, разумны, у акулярах. Акуляры чамусьці вельмі смешна выглядаюць побач з гэтай работай. Прыдумваю, хто ён, як стаў будаўніком, пра што павінен марыць...

Многіх людзей, якіх сустракаю кожную раніцу, ужо ведаю: вось гэты, у кароценькім шэрым паўпаліто, пунктуальны: на работу з'яўляецца мінута ў мінута. А вунь у той, маладзенькай будаўніцы — новая вясенняя касынка; а гэты, мой знаёмец у акулярах, сёння нечым засмучаны, ідзе і на людзей не глядзіць... У аднаго смутак, у другога радасць. У кожнага сваё.

З часам людзі таксама прывыкаюць і позіркам пачынаюць гаварыць табе, якая прыгожая сонечная раніца або як шмат паспелі зрабіць яны за суткі.

І так з дня ў дзень!

Але вось з некаторага часу я пачала заўважаць аднаго: малады муж-

чына, з ветлівым тварам, добрымі вачыма; цвёрдая хада спартсмена, і ўвесь ён неяк добра і моцна складзены; заўсёды акуратна апрануты.

Пачала гадаць... Хто ён? Дзе працуе?.. Гадаю кожную раніцу, і таму з нецярплівасцю чакаю магчымасці зазірнуць яму ў твар.

Ён спачатку не заўважае маіх цікаўных позіркаў. Потым я чытаю ў яго вачах здзіўленне. А неўзабаве ён ахвотна адказвае мне вачыма. Але... мы ж толькі пешаходы, як пра гэта гаворыцца ў правілах вулічнага руху!

Усё часцей заўважаю, што думаю пра яго. Сёння ён усміхнуўся мне асабліва ветліва, і ўвесь дзень мне вельмі радасна. Працуецца з захапленнем. На ўроку расказваю дзетары пра Тараса Бульбу з уздымам. Напамінаю чытаю сцэны мужнай гібелі казака.

Затаіўшы дыханне, дзеці слухаюць мяне, рэагуючы вачыма, дыханнем, жэстамі. Урок праходзіць непрыкметна, і званок, які звычайна радуе вучняў, сустрэты засмучана: «Ужо???»

Як мне хочацца ў такія дні, каб і ён абавязкова ўбачыў, якая я настаўніца, як у мяне здорава спорыцца справа!

Чытаю цікавую кнігу або гавару з цікавымі людзьмі, хочацца, каб і ён прачытаў гэта, пачуў.

Аднойчы я не сустрэла яго ў звычайны час. Не сустрэла ні заўтра, ні паслязаўтра.

Тады вось я і адчула, як зжылася з гэтымі штодзённымі сустрэчамі, як уцягнулася ў гэтую... хацела сказаць гульню, але... не, гэта была не гульня.

Дні цягнуліся доўга і сумна. Усе справы, як гаворыцца, валіліся з рук. Пакутлівае жаданне ўбачыць яго ні на мінуту не пакідала мяне. І тады вось я сказала сабе: «Мне здаецца, што я кахаю яго, ён жа такі незвычайны!».

Калі пасля доўгага перапынку я, нарэшце, сустрэла яго, то ледзь стрымалася, каб не выдаць сваю радасць. Я кінула яму ў знак прывітання, на што ён адказаў усмешкай!

З гэтага дня мы штодзённа віталіся і нават абменьваліся нязначнымі словамі. Тое, што гаварыла я, было заўсёды з клінікамі. Тое, што гаварыў ён, было дакладнае, нешматслоўнае і, як мне здавалася, разумнае.

«Так, ён незвычайны», — паўтара-ла кожны раз гэтыя словы маё сэрца.

Закончылася гэтая гісторыя вельмі нечакана і проста.

Набліжалася Кастрычніцкае свята. У школе было шмат работы, і я ха-

дзіла ва ўзнятым і дзейным стане. Тут вось і прыйшла да мяне думка: я павінна павіншаваць яго са святам — гэта будзе першы крок да збліжэння. Цэлы вечар прыдумвала, як гэта зрабіць.

Напярэдадні свята я спыніла яго, на гэта быў патрачаны ўвесь запас смеласці, але гаварыць я ўжо не магла.

— Вы штосьці хацелі мне сказаць? — запытаў ён ветліва, але паспешліва.

— Я... Я... Хацела павіншаваць вас...

Пакутліва і дарэмна спрабую ўспомніць тыя душэўныя і прыгожыя словы, якія падрыхтавала для яго.

— Дзякуй. Узаемна. Але прабачце. Я вельмі спяшаюся. У гастронаме даюць свежую рыбу!

— Якую свежую рыбу?..

— Заўтра ж свята. Пабягу, прабачце. Можна і вам трэба? — ужо на хадзе запытаў ён.

— Не, не, мне не трэба... — механічна адказала я.

...У той дзень я доўга блукала па ціхх, бязлюдных вуліцах, спрабуючы асэнсаваць, што ж адбылося.

І ў свядомасці настойліва гучалі толькі два словы: «Свежая рыба... Свежая рыба...».

Іна КАРПЮК,
настаўніца.

г. Гродна.

АДНОЙЧЫ, у выхадны дзень, я зайшла да сваіх знаёмых. У іх дзве дзяўчынкі — 4-га і 6-га класаў. Быў час вячэры, а дзяўчынак маці не магла знайсці. Яны пайшлі кудысьці глядзець тэлевізар. Калі я ўвайшла ў кватэру, маці з абурэннем сказала:

— І куды яны пайшлі. Ужо восьмая гадзіна, а іх няма. І на абед не прыходзілі. Спалі да 12, паснедалі, ложка не прыбралі і пайшлі. Няма сіл маіх. Усё мама павінна за іх рабіць.

Маці выйшла на двор і гучна паклікала:

— Света, Люда, зараз жа ідзіце дадому!

Праз некаторы час дзяўчынкі з'явіліся.

— Паглядзіце на іх, — звяртаецца да мяне маці, — яны нават не прычасаліся, увесь дзень прасядзелі ля тэлевізара і на вуліцы не былі. Вось калі ідуць у школу, тады яшчэ нейкі парадак, а ў выхадны дзень і на кніжкулах мучаюся з імі.

Надышло лета. Кожнай сям'і трэба падумаць, як лепш арганізаваць летні адпачынак дзяцей. Многія школьнікі будуць адпачываць у піянерскіх лагерах, на дачах за горадам, у вёсцы. Але некаторая частка дзяцей застаецца ў горадзе. Трэба максімальна выкарыстоўваць паркі горада, а ў выхадныя дні ў іх час адпачынку бацькоў вельмі добра выехаць за горад, у лес, на рэчку.

Якім жа павінен быць рэжым дня школьніка летам?

Уставаць дзеці павінны а 8 гадзіне. Вельмі добра, калі яны раніцай выконваюць гімнастыку. Ранішня гімнастыка дапамагае лёгка і хутка перайсці ад стану сну да актыўнага дзеяння. Пасля гімнастыкі сьнеданне. Бацькам трэба заўсёды памятаць, што дзіця павінна есці ў строга ўстаноўленыя гадзіны, не радзей 4 разоў у суткі. Не трэба дазваляць дзецям валяцца ў ложку да 11 гадзін і клаціся спаць позна.

У выхадны дзень і дні летніх канікул вельмі важна для дзіцяці правільнае спалучэнне працы і адпачынку. Добра, калі бацькі будуць прыцягваць сваіх дзяцей да нескладаных спраў, цікавых і карысных заняткаў, даваць ім магчымасць быць актыўнымі і самастойнымі. Трэба прыцягваць дзяцей да гаспадарчых спраў у дапамогу дарослым і ў выхадныя дні: паліваць пакаёвыя кветкі, выціраць пыл, падціраць падлогу вільготнай анучай, накрываць на стол, мыць посуд, даглядаць малодшых. Няхай яны будуць задаволены, што дапамаглі бабулі, маме, бацьку ў іх выхадны дзень.

Дзеці любяць слухаць, як іграе Ліда Нікіціна. Напэўна, у кожным двары знойдзецца такі аматар-музыкант.
У двары дамоў № 12—14 па праспекту імя Леніна ў гор. Гомелі.
Фота Ф. Чаховіча.

Пачаліся канікулы

Аднойчы летам я праводзіла свой адпачынак у вёсцы над Нёманам, на Уздзеншчыне. Я назірала, як у сям'і калгасніка Петрашэўскага Іосіфа (калгас «Нёман») разумна арганізуюцца дні канікул іх сына Франака, вучня Магільянскай СШ. Ён своечасова ўстае, слухае радыёперадачы, чытае кнігі, дапамагае калгасу і бацькам у хатняй гаспадарцы. Хлопчык часта заставаўся дома адзін, таму што бацькі працавалі ў калгасе. Здавалася, што пры такіх акалічнасцях ён мог пайсці ў лес, на Нёман на ўвесь дзень. Але не. Раніцай Франак уставаў разам з бацькамі, сьнедаў, дапамагаў маці і бацьку па гаспадарцы. Толькі з дазволу бацькоў ён хадзіў у лес па ягады, на Нёман, збіраў шчаўе. У адсутнасць бацькоў даглядаў свіней і птушак. Абедаў своечасова і часта насіў абед бацькам на луг, а ўвечары дапамагаў ім гатаваць вячэру; распальваў на выгане каля ракі вогнішча і варыў бульбу. Рана клаўся спаць.

Для дзяцей рознага ўзросту працягласць сну павінна быць розная. Дзецям 7, 8, 9 гадоў рэкамендуецца спаць 10—11 гадзін, 10, 11, 12 гадоў — 9—10 гадзін у суткі, 13—14 гадоў — 9, 9 з палавінай гадзіны, 15, 16 гадоў — ад 8 з палавінай да 9 гадзін у суткі. У летні час пажадана арганіза-

ваць для дзяцей дзённы сон, асабліва для вучняў са слабым здароўем. Вячэраць трэба за 1—2 гадзіны да сну, перад сном старанна праветрываць памяшканне або спаць пры адчыненых вокнах. Дзеці, якія спяць на свежым паветры, пасля сну адчуваюць сябе больш бадзёра. Добра, калі школьнік мае сваё пастаяннае месца для сну, асобны ложкак. «Якая пачцель — такі і сон», — гаворыць прыказка.

Усе бацькі імкнуцца ў час летніх канікул умацаваць здароўе сваіх дзяцей. Правільнае спалучэнне працы і адпачынку, прабыванне на свежым паветры, строгае выкананне рэжыму дня, добры сон, нармальнае харчаванне дапамогуць правільна выхаваць дзяцей і ўмацаваць іх здароўе.

Аднак бацькам цяжка абысціся без дапамогі грамадскасці. Добра, каб пры кожным домакіраўніцтве на час летніх канікул была арганізавана работа з дзецьмі. Ёсць жа шмат пенсіянераў-педагогаў і не педагогаў, якія з радасцю дапамогуць бацькам наладзіць адпачынак дзяцей.

Г. СЯНЬКЕВІЧ,

старшы навуковы супрацоўнік
навукова-даследчага Інстытута
педагогікі Міністэрства
асветы БССР.

ЧАМУ ДЗЕЦІ ДРЭННА ЯДУЦЬ

Н. ЭЙГЕС

Шмат непрыемнасцей і клопатаў прыносіць бацькам дрэнны апетыт у дзяцей. Прычыны адсутнасці апетыту розныя. Магчыма, што дзіця вельмі знясіленае і таму не адчувае апетыту. Так бывае, напрыклад, пры страўнікава-кішечных захворваннях, пры інфекцыйных і нервовых хваробах, а таксама пры павялічаных міндалінах, глістах і некаторых іншых захворваннях. Калі пасля стараннага абследавання дзіцяці ўрач вырашыць, што малое зусім здаровае, то прычыну дрэннага апетыту шукайце ў няправільнай арганізацыі кармлення. Пры гэтым неабходна ведаць не толькі тое, якія прадукты харчавання і калі даваць дзіцяці, але таксама і тое, як яго карміць, якія ўмовы ствараць яму ў час яды і як паводзіць сябе пры гэтым бацькам і выхавацелям дзіцяці.

Для таго, каб дзіця ела з апетытам і нармальна ператраўляла ежу, ужо з дня яго нараджэння захоўвайце рэжым харчавання. Калі дзіця карміць строга па гадзінах, то ў гэтыя гадзіны ў яго выдзяляецца сліна і страўнікавы сок, што і садзейнічае добраму апетыту і ператраўленню ежы. Прамежкі паміж прыёмамі ежы неабходны для таго, каб арганізм дзіцяці меў дастаткова часу для засваення ежы. Таму дрэнна робяць тыя бацькі, якія ў прамежках паміж кармленнямі даюць дзецям салодкае, хлеб. Усё гэта вядзе да значнага зніжэння апетыту.

Перад кармленнем прывядзіце дзіця ў добры спакойны настрой і выклікайце цікавасць да яды. Для гэтага дзіцяці, напрыклад, можна сказаць, якія смачныя стравы яно зараз будзе есці, або прыцягнуць яго да сервіроўкі стала. Ні ў якім разе нельга крычаць на дзіця або караць яго, таму што гэта вельмі затрымлівае выдзяленне страўнікавага соку, а значыць, дрэнна ўплывае на апетыт.

Асаблівую ўвагу ўдзяляйце сервіроўцы стала (талерачкі і кубачкі, якія падаюцца дзіцяці, павінны быць з малюнкамі); паклапаціцеся таксама аб тым, каб стравы падаваліся прыгожа. Выгляд разнаколернай і апетытнай ежы, старанна раскладзенай на талерачцы, узбуджае цікавасць дзіцяці да яды.

Дрэнна ядуць дзеці, якія мала бываюць на паветры,

мала рухаюцца і ад гэтага робяцца вялымі. Аднак трэба памятаць, што на апетыт дзіцяці можа зрабіць уплыў стамляючая і дрэнна арганізаваная прагулка перад ядой (дзіця цяжка і цёпла апранута, гуляе вельмі зацягнута). Таму прагулкі заканчвайце за 20—30 мінут да яды.

З двух год здаровыя дзеці ўжо не маюць патрэбы ў спецыяльна для іх прыгатаванай ежы: у іх ужо ёсць дастатковая колькасць зубоў, яны могуць есці разнастайную ежу, за выключэннем вельмі вострых страў. Аднастайная ежа перанасычае арганізм якім-небудзь прадуктам харчавання, і, натуральна, арганізм адмоўна ўспрымае гэтую ежу, і таму дзіця адмаўляецца ад яе.

Нарэшце, што асабліва важна, — гэта паводзіны бацькоў і іншых дарослых членаў сям'і ў час кармлення дзіцяці. Няправільныя паводзіны нярэдка з'яўляюцца прычынай адсутнасці ў дзіцяці апетыту. Дзіця карміце павольна, спакойна, чакайце, пакуль яно пражуе, праглыне ежу і, адкрыўшы рот, пацягнецца да лыжкі. Калі ж дзіцяці паспешна сунуць лыжку за лыжкай у рот, то яно адварочваецца, злужае. Яно пачынае баяцца лыжкі. У яго з'яўляюцца адмоўныя адносіны да яды, якія могуць замацавацца на доўга.

Узбуджэнню апетыту дзіцяці садзейнічае таксама самастойнае карыстанне лыжкай, відэльцам. Ужо з паўтара год давайце дзецям магчымасць есці самастойна — гэта прывучыць дзіця самастойна есці, дайце яму лёгкую невялікую лыжку, прыгожую глыбокую місачку або талерачку, каб яно магло лёгка зачэрпнуць ежу. Пры гэтым спачатку дакармливайце дзіця другой лыжкай, але не падаўляйце яго актыўнасці.

Асаблівую ўвагу звяртайце на кармленне лёгка ўзбуджалых дзяцей. Увагу такіх дзяцей адцягвае ўсё, і яны не могуць сканцэнтравана падаваць. За сталом яны шмат балбачуць, ускокваюць і ўцякаюць, не скончыўшы есці. Гэтых дзяцей карміце ў спакойнай абстаноўцы і ўжывайце заўсёды адны і тыя ж падрыхтоўчаныя прыёмы (напрыклад, прыбіранне цацак, сервіроўку стала, мыццё рук), таму што яны з'яўляюцца як бы ўступам, які су-

пакойвае нервовую сістэму, і прыстасоўваюць яе да новай задачы. Між тым, бацькі часта робяць вялікую памылку: яны стараюцца як-небудзь «загаварыць» дзіця, забавіць яго цацкай, толькі б яно ела. Усе спробы забавіць дзіця ў час яды не вядуць ні да чаго добрага: дзіця не набывае апетыту, а прывыкае есці, не заўважаючы ежы. Для добрага ператраўлення і засваення ежы трэба, каб выгляд ежы, яе пах узбуджалі харчовы цэнтр. Гэта садзейнічае добраму апетыту. Ні ў якім разе нельга карміць дзяцей гвалтам.

Ёсць дзеці, якія пажуюць ежу і доўга трымаюць яе за шчакой не глытаючы. Паводле думкі прафесара Краснагорскага, гэта бывае ў дзяцей, якія чаму-небудзь мала выдзяляюць сліны, і яны з цяжкасцю глытаюць такую ежу, як запяканкі, катлеты. Гэтым дзецям давайце запіваць густую ежу рэдкім, не вельмі салодкім кіслым, сокам ад кампоту або проста кіпячонай вадой з лімонным сокам. Назіранні за такімі дзецьмі паказалі, што гэта добры сродак, ён заўсёды дае жаданы вынік. Гэты ж недахоп маюць дзеці з моцна павялічанымі міндалінамі, ім таксама цяжка глытаць сухую ежу, а запіваючы яе чым-небудзь, яны добра з'ядаюць усю порцыю.

Аднак пры ўсіх цяжкасцях кармлення дзяцей не забывайце пра тое, што дзіця не павінна бачыць вашых намаганняў, клопатаў і непрыемнасцей з гэтай прычыны. У адваротным выпадку яно, зразумеўшы ў чым справа, будзе ставіць усё новыя патрабаванні і ўмовы, прымушаючы бацькоў да ўсё новых абяцанняў, заахвочванняў і ўступак. Вялікая педагогічная памылка пры кармленні дзіцяці — пастаянныя пахвалы і вымовы, узнагароды або пакаранні, таму што гэта дрэнна адбіваецца на яго нервовай сістэме і ўзмацняе адмоўныя адносіны да яды.

Вось яркі прыклад таго, як з-за няправільных паводзін бацькоў у дзіцяці прапаў апетыт.

Маці трохгадовай Маечкі пакінула работу, жадаючы цалкам клапаціцца аб дзяўчынкай. Гэта было вынікам таго, што першае яе дзіця памёрла ад кішэчнага захворвання. Мама адносілася да харчавання Маечкі даволі нервова. Яна нікому не давала прыгатаванне ежы для дачкі, усё давалася ў працёртым выглядзе, ежа была выключна аднастайная: пюрэ з гародніны, прамолатае мяса, булён з сухарамі, кісель. Усё гэта надакучыла трохгадо-

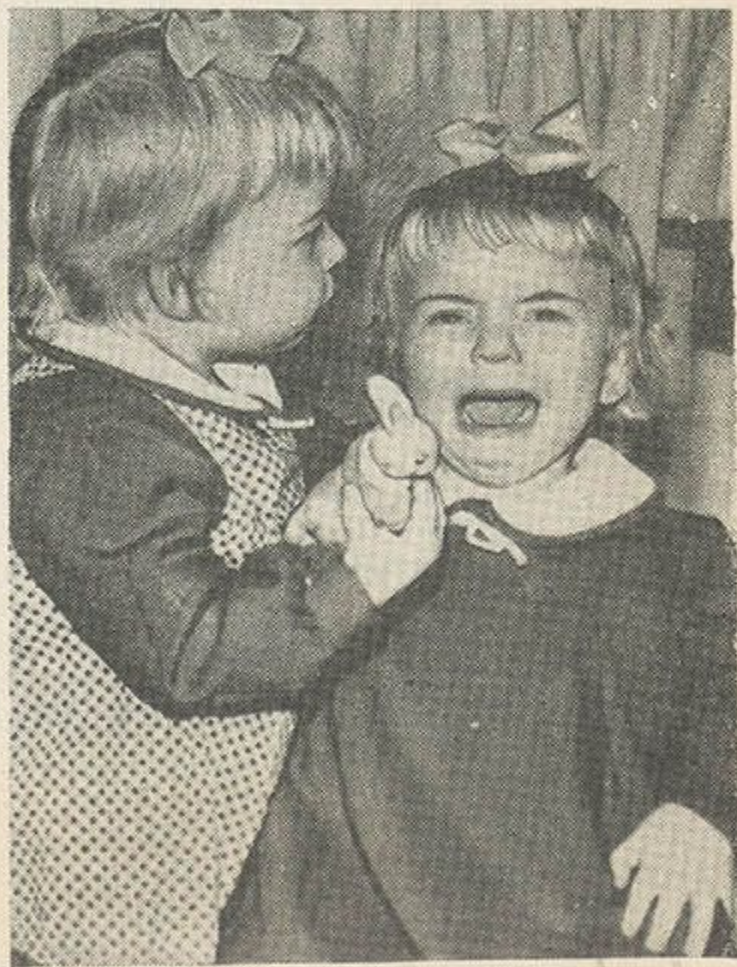
вай Маечцы. Яна ела без апетыту. Тут пачаліся ўгаворы, прыставанні мамы, пагрозы таты, задорванне за кожны праглынуты кавалачок.

Маечка добра зразумела, што яна можа камандаваць мамай. Яна прымусіла яе чытаць казкі, іграць на раялі, а тату — страляць з дзіцячай вінтоўкі ў цэль на сцяне. У гэты час ёй непрыкметна совалі ў рот лыжку. Бацькі так спяшаліся запіхнуць яду Маечцы ў рот, што зусім не лічыліся з тым, ці пражавала яна ежу, ці паспела праглынуць яе, а часам гвалтам раскрывалі ёй губы лыжкай і засоўвалі ў рот ежу. Усё гэта злавала Маечку, выклікала рвоту і даводзіла маці да слёз, да істэрыкі. Мама павяла Маечку да прафесара. Той накіраваў маці з дачкой да педагога. Апошні ж параў маці штодзённа прыводзіць Маечку ў невялікі калектыў дзяцей. Прышоўшы ў групу, Маечка зараз жа заявіла выхавацельніцы: «Вы думаеце, што я ў вас буду есці? Не, не буду». Выхавацельніца спакойна адказала, што яе прывялі не для гэтага. Тут дзеці добра гуляюць, і ёй будзе веселей, чым дома. Мая ўпарта адмаўлялася есці; калі дзеці елі, яна не ўваходзіла ў сталовую, а гуляла з лялькай у суседнім пакоі. Выхавацельніца здагадалася, у чым справа, і пачала класіфікацыю на сподак катлеты, блінчыкі. «Лялька» ўсё з апетытам з'ядала, сподак заставаўся пустым, і Маечка не была галоднай.

Гэты прыклад лішні раз пацвярджае, што апетыт дзіцяці ў многім залежыць ад паводзін дарослых у час кармлення, ад іх падыходу да дзіцяці.

(Часопіс «Семья и школа»)

— Ціха, Танечка, не плач...
Фотаэцюд Я. Конікава.

раіць гаспадыням

Жанчыны Балгарыі любяць свой часопіс «Лада» і шырока карыстаюцца яго дасціпнымі парадамі. Спадзяёмся, што гэтыя парады спадабаюцца і нашым чытацкам.

МЫЦЦЁ ШАРСЦЯНОГА ТРЫКАТАЖУ

Звычайна пры мыцці шарсцяных рэчаў — кофт, палувераў, блуз, сукенак існуе небяспека іх дэфармацыі, злямцоўвання і іншае. Калі, аднак, захоўваць некаторыя правілы, гэтага можна пазбегнуць. Неабходны толькі пэўныя веды і спрыт.

Калі вы мыцеце дзіцячую сукеначку, кофточку або футайку з шарсцянога трыкатажу ўпершыню, трэба спачатку правесці, ці не ліняюць яны. Намачыце канец рэчы ў цёплай вадзе і выцісніце ў белую анучу. Калі вы сумняецеся ў моцнасці фарбы, то перад мыццём папярэдне замачыце рэч у халодным салёным растворе.

Шарсцяныя трыкатажныя рэчы мыюцца ў цёплай вадзе з вялікай мыльнай пенай з дадаваннем невялікай колькасці нашатырнага спірту (чайная лыжка на літр вады), дзякуючы якому яны не збягаюцца і не злямцоўваюцца. Рэч не трэба церці, дастаткова толькі злёгка выціскаць яе. Калі яна вельмі брудная, то намачыце яе паўторна. Не трэба выкручваць рэч, а толькі даць вадзе сцячы, пасля чаго прапаласкаць рэч некалькі разоў у цёплай вадзе, прычым у апошнюю вадку дадаюцца дзве-тры сталовыя лыжкі волату. Затым рэч злёгка выціскаецца і туга закручваецца ў махровы ручнік. Пасля гэтага трэба раскласці яе на сталё, дошцы або наогул на якой-небудзь плоскасці, падаслаўшы сухі махровы ручнік або прасціну, расправіць і надаць патрэбную форму.

Рэчы з шарсцянога трыкатажу сушацца ў ценю. Прасаваць іх трэба ўважліва, з левага боку, гарачым прасам праз вільготную, добра выціснутую анучу.

ЯК ВЫВОДЗІЦЬ ПЛЯМЫ

Свежыя чарнільныя плямы можна вывесці некалькімі спосабамі. 1. Пакласці на пляму прамакальную паперу або вату. Затым паліць яе малаком і працерці ваткай. Паўтараць да таго часу, пакуль пляма не знікне, пасля

чаго рэч памыць у мыльнай вадзе і прапаласкаць.

2. Пляму можна вывесці, калі тканіну з плямай расцягнуць над каструляй і ліць на яе гарачую падсоленую вадку.

Старыя чарнільныя плямы з белых і ільняных тканін можна вывесці, калі заліць пляму гарачым малаком і пакінуць тканіну мокнуць гадзіны на дзве. Малако мяняць два-тры разы.

Пляму таксама можна змачыць вадой, пасыпаць парашком лімоннай кіслаты. Калі пляма знікне, тканіну вымыць. Калі яна каляровая, то пляму лепш апрацоўваць сыраквашай.

Плямы ад фруктаў і чырвонага віна неабходна выводзіць як мага хутчэй. Свежыя плямы на баваўняных, ільняных і шарсцяных тканінах можна вывесці варам. Для гэтага рэч расцягваюць над тазам, вядром або якой-небудзь іншай пасудзінай і льюць на пляму гарачую вадку, пакуль яна не знікне. Калі ж няма магчымасці вывесці пляму адразу, яе трэба пасыпаць соллю, пасля чаго патрымаць некалькі мінут у гарачай вадзе, гарачым малацём або малочнай сыроватцы, а затым рэч памыць з мылам, як звычайна.

Старыя плямы ад фруктаў і чырвонага віна з тканін, якія можна чысціць і мыць, выводзяць так: месца з плямай апусціць у раствор лімоннай кіслаты (палавіну чайнай лыжкі на шклянку вады), пасля чаго прапаласкаць спачатку ў цёплай, а затым у халоднай вадзе і, калі трэба, памыць з мылам.

Старыя плямы ад фруктаў і віна можна вывесці, калі памыць рэч у халоднай вадзе з нашатырным спіртом (10 частак вады і 1 частку нашатырнага спірту).

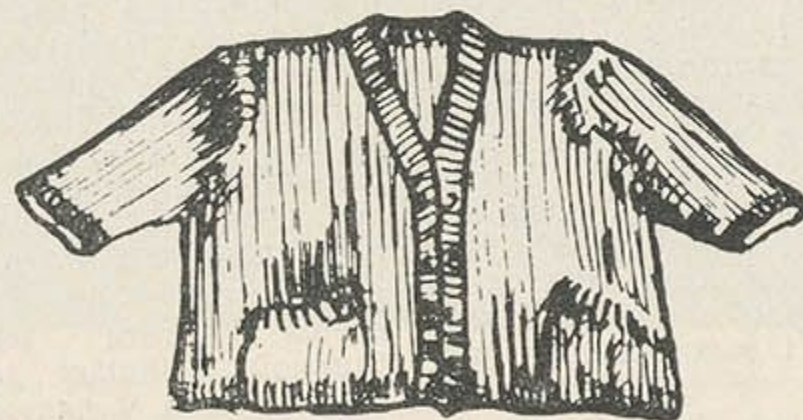
Белае адзенне або абрус, запэцканыя сокам клубнікі або суніц, чысціць сыраквашай. Свежыя плямы пасля апрацоўкі сыраквашай знікаюць зусім бяследна, прычым можна не баяцца, што яна пашкодзіць тканіну.

Свежыя травяныя плямы на баваўняных, ільняных, шаўковых і шарсцяных тканінах, якія можна мыць, знішчаюць, прапаласкаўшы тка-

ніну ў гарачай падсоленай вадзе (3 сталовыя лыжкі солі на шклянку вады), пасля чаго рэч трэба памыць з мылам.

Надзейным сродкам для вывадзення свежых плям таксама з'яўляецца сыраква-

ша. На пляму наліць сыраквашу і пакінуць так на пэўны час, пасля чаго тканіну прапаласкаць у халоднай вадзе. Раствор з 10 частак вады і адной часткі нашатырнага спірту таксама добра знішчае травяныя сляды.

АБ ЭМАЛІРАВАНАЙ ПАСУДЗЕ

У апошні час наша лёгкапрамысловасць пачала выпускаць высакаякасную эмаліраваную пасуду рознай формы, прыемных светлых расфарбовак. Гэтая пасуда знаходзіць шырокае прымяненне ў быце не толькі з-за прывабнага знешняга выгляду, але галоўным чынам з-за таго, што яна лёгка мыецца. Яе трэба мыць вадой і мылам пасля кожнага ўжывання. Тлустую і закопчаную пасуду можна працерці дробным пяском, а затым вымыць з мылам. Каб ачысціць каструлю, да дна якой прыгарэла ежа, трэба напоўніць яе вадой, пакласці ў яе чайную лыжку пітной соды і пакінуць так на некалькі гадзін. Аднак не трэба часта ўжываць для чысткі пасуды пясок або наждачны парашок, таму што яны драпаюць эмаль, слой якой паступова робіцца ўсё больш тонкім.

Кіслоты раз'ядаюць эмаль. Таму не рэкамендуецца мыць эмаліраваныя ракавіны, ванны і пасуду каустычнай содай або якой-небудзь кіслатой. Рэгулярнае мыццё вані, ракавін і пасуды вадой з мылам захоўвае бляск эмалі.

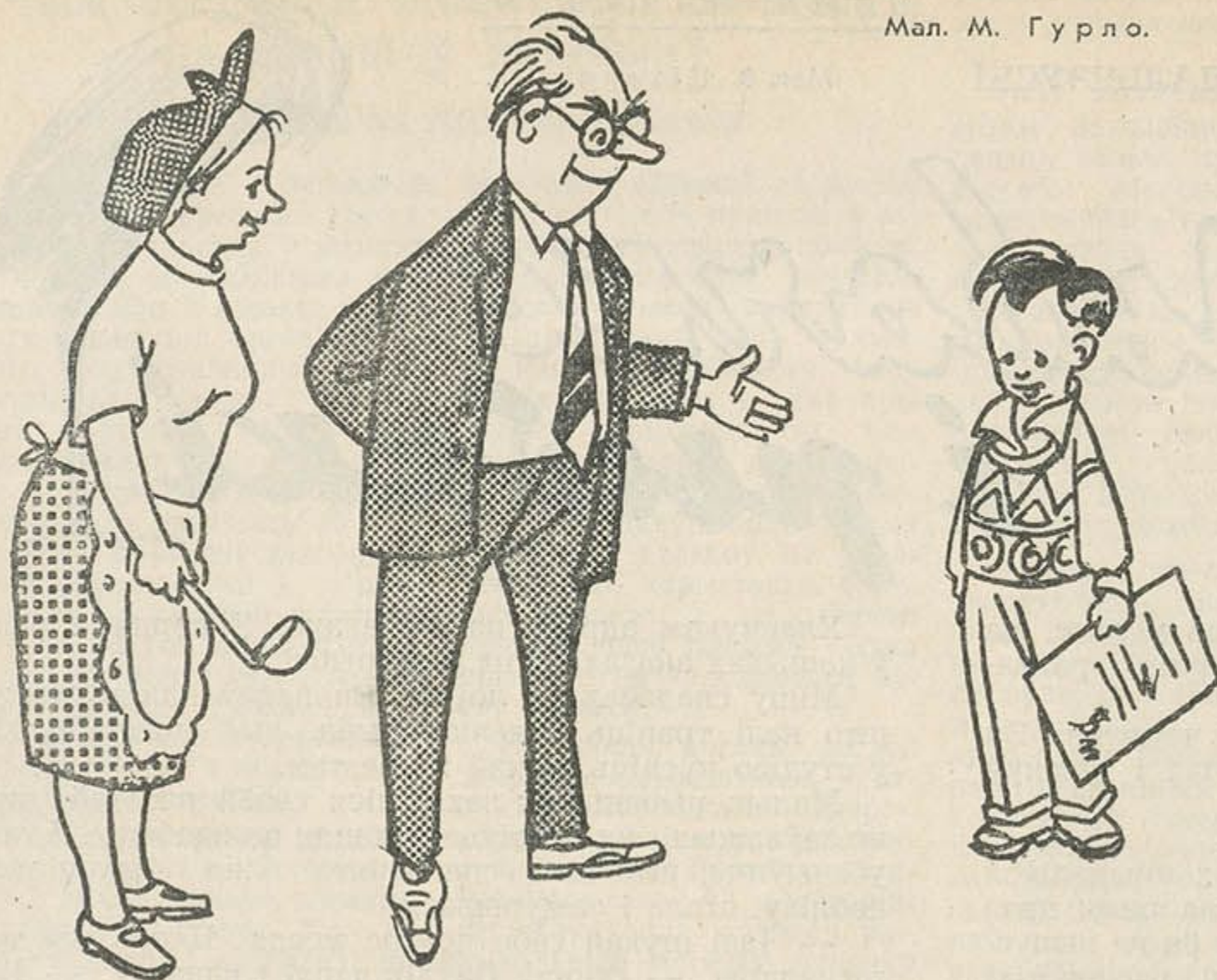
Перыядычна іх трэба праціраць гавай.

Эмаліраваную кухонную пасуду з пашкоджанай унутры эмаллю ўжываць не трэба, таму што пры самым нязначным ударе, сутыкненні з лыжкай, моцным награванні і г. д. эмаль вакол пашкоджанага месца крышчыцца, частачкі яе могуць разам з ежай трапіць у арганізм чалавека і выклікаць сур'ёзныя захворванні.

Пры ўжыванні эмаліраванай пасуды хатняя гаспадыня павінна ведаць, што эмаль на дне пасудзіны трэскаецца пры рэзкім змяненні тэмпературы, а таму гарачую каструлю не трэба ставіць на халодную або мокрую падстаўку і, наадварот, халодную парожнюю каструлю — на моцны агонь. Калі ежа ў каструлі пачынае падгараць, неабходна перакласці яе ў іншую пасуду. Прычым у гарачую падгарэлую каструлю не трэба адразу ж наліваць халодную вадку. Вымытую эмаліраваную пасуду не рэкамендуецца сушыць на гарачай пліце. Не трэба таксама ў гарачую пасуду наліваць халодную вадку або класці тлушч.

Мал. М. Гурло.

А я ведаю бо́льш!

А п а в я д а н н е

МАМА з татом пайшла ў тэатр, а я вырашыў напісаць апавяданне. Мой тата таксама піша апавяданні, і ў асноўным для дзяцей. Чаму ж дзецям не напісаць што-небудзь аб дарослых.

Сёння я павінен быў пайсці з татам у тэатр. Але на ўроку па гісторыі не мог адказаць, калі была выдана Сіцылійская залатая була. Таму тата вырашыў, што ў тэатр замест мяне пойдзе мама. Тут я запытаў у мамы, калі была выдана Сіцылійская залатая була. Аказалася, што яна таксама не ведае. Але тата заявіў, што мама не ходзіць у школу, таму ёй не абавязкова гэта ведаць. З дарослымі заўсёды адны непрыемнасці. Што ім ні скажаш, яны заўсёды адказваюць, што яны ўжо вялікія і гэта ім не датычыць.

Калі я скажу якое-небудзь нядобрае слова, то адразу атрымліваю ад мамы ў карак. А калі тата скажа нядобрае слова, мама толькі ўсміхаецца. Але не дай бог мне ў гэты час засмяцца, мама так строга на мяне зірне... Яна не

любіць, калі я дрэнна гавару аб сваіх настаўніках або аб кім-небудзь іншым з дарослых. У нас ёсць адна тоўстая настаўніца, якую мы прызвалі Зямным шарам або Глобусам. Цікава, чаму, калі тата сказаў аднойчы, што яго дырэктар — дурань, мама не зрабіла яму заўвагі? А калі я запытаў, колькі гадоў яго дырэктару, тата мне адказаў, што гэта мяне не датычыць. Тата гаворыць, што раніцай я павінен ўскокваць з пасцелі, як салдат, а сам заўсёды бурчыць, што трэба ўставаць і ісці на работу.

Аднойчы тата напісаў апавяданне, у якім гаварылася пра аднаго хлопчыка і пра тое, як добра быць сумленным. Я сказаў настаўніцы па матэматыцы, што рашаць задачы з трыма ўраўненнямі вельмі сумна. У пакаранне за гэта яна задала мне на дом пяць такіх задач. Я думаў, што тата дапаможа мне. Я ж сказаў праўду і быў несправядліва пакараны, але ён адмовіўся мне дапамагчы, і я вымушан быў карпець над задачамі.

Але яшчэ горш бывае, калі я гавару няпраўду. За гэта мама нават адзін раз стукнула мяне палонікам. Аднойчы я збег з урока па рускай мове, прыкінуўшыся хворым (на самай жа справе я проста не вывучыў верша). Калі б вы ведалі, як мне папала ад мамы! А ўвечары мама пазваніла камусьці, што яна не зможа пайсці на сход, таму што ў яе грып, а сама пайшла ў кіно.

Мама лічыць, што мы павінны есці ўсё, што яна згатуе. Яна ніколі не варыць бараніну і лапшу, таму што тата іх не любіць, але варта мне сказаць, што я не люблю катлеты, як узнімаецца такі гвалт...

Я павінен ва ўсім дапамагаць маме: выціраць посуд, хадзіць у магазін і да т. п. Але калі ў таты адарвецца гузік, ён заўсёды кліча на дапамогу маму. А расказваў мне, што на вайне сам сабе прышываў гузікі. Ад мяне патрабуюць, каб я добра вучыўся, таму што «мама і тата заўсёды добра вучыліся». Але аднойчы тата мне прагаварыўся, што па некаторых прадметах ён атрымліваў нават «тройкі», асабліва ён не ладзіў з матэматыкай.

А 9 гадзіне я павінен класціся ў пасцель. Зараз палавіна дзесятай. Шкада, што я не пайшоў у тэатр. Заўтра раніцай мне прыйдзеца прыкідвацца сумным, а то мама падумае, што яна недастаткова строга мяне пакарала, і не пусціць катацца на каньках...

Такім чынам, на сёння хопіць, але я ведаю значна больш!..

К. БЕРОН

Пераклад з балгарскай мовы.

ЗАМЕЖНЫ ГУМАР

ВЫПРАБАВАННЕ

Вілі даручылі высушыць ручнічок. Мама паказала, як трымаць яго перад адчыненымі дзверцамі кухоннай пліты, а сама пайшла выконваць іншую работу.

Праз некалькі хвілін яна пачула:

— Мамачка, — крычаў хлопчык, — можа хопіць, ён ужо зусім стаў карычневым.

БЕЗ АДКАЗУ

Маленькі Дзік спытаў у мамы:

— Мамачка, чаму ў таты так мала валасоў на галаве?
— Таму, даражэнькі, — адказала маці, — што ён многа думае.
— А! — сказаў хлопчык. — А чаму ж у цябе гэтак многа, мамачка?

Мал. В. ШВЯЦОВА.

ЧАПЛІ вяліся далекавата ад Чыжоўкі — на вялізным балоце. Яго так і звалі Чапліным балотам. Трава тут расла высокая ўперамежку з кусцікамі хмызняку, і птушкам добра было хавацца ад лютых драпежнікаў.

Цімох, Паўлікаў бацька, займаўся паляваннем і любіў наведваць тое балота. Часам ён браў з сабою сына. Хлопчык мог хадзіць з бацькам цэлы дзень і ніколі не скардзіўся на стомленасць. Затое колькі гаворкі было дома, калі вярталіся назад. Ці ж мала чаго можна ўбачыць у лесе, на балоце, дзе ад птушыных галасоў аж рэха разлягаецца.

Так аднаго разу Паўлік выратаваў чапल्या. Ён першы заўважыў каршуна са здабычай і тузануў бацьку за рукаў:

— Тата, каршун птушку схапіў.

Драпежнік ляцеў проста на іх. Цімох прыцэліўся і націснуў курок. Каршун кульнуўся два разы праз галаву і ўпаў на зямлю. Але і паранены ён не выпускаў здабычу. Цімох з Паўлікам падбеглі, расшчамілі каршуновы кіпцюры і вызвалілі чапल्या.

Заўважыўшы птушку, неяк Цімох сказаў сыну:

— Бачыш рыбачку?

— Дзе? — азірнуўся навокал Паўлік.

— Чаплю, вунь на беразе. Без вуды ловіць.

— Яна сюды часта прылятае, — адказаў хлопчык.

— Значыць, рыбае месца знайшла.

Хлопчык ішоў побач з бацькам і не зводзіў вачэй з чаплі. Надта ж хацелася пабачыць, як гэта яна ловіць рыбу. Раптам птушка выпрастала шыю і ўдарыла доўгай дзюбай у ваду. Удар быў трапны. Калі яна выхапіла дзюбу назад, у ёй трапталася серабрыстая рыбіна.

На гэты раз чаплі трапіла багатая здабыча. Яна не магла праглынуць і заспяшыла далей ад вады, каб рыба не выслізнула назад у раку. З такім уловам можна было брацца і дахаты, у роднае гняздо.

Прышоўшы дахаты, Паўлік збегаў да свайго сябра Мішы і раскажаў, што бачыў.

— Давай і мы заўтра сходзім у рыбу, — прапанаваў Паўлік, — ты ж хацеў акварыум рабіць.

Мішу доўга ўгаворваць не прыйшлося. Назаўтра яны ўзялі кашы, маленькае вядзерца, зробленае Мішам з трохлітравай жалезнай бляшанкі, і пайшлі.

Паўлік добра прыкмеціў учора, дзе лавіла рыбу чапля, і павёў на тое месца свайго сябра.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Мал. В. Ціхановіча.

Алесь ПАЛЬЧЭЎСКІ

Рыбачка і рыбаки

Хлапчукам адразу пашанцавала. З першага разу ў кошыках аказалася па дзве рыбі.

Мішу спадабалася лоўля. Ён падаў нават думку, што калі трапіць большая рыба, дык можна будзе ў студню пусціць, няхай жыве там.

Малыя рыбаки так захапіліся сваёй работай, што не заўважылі, як прыляцела чапля на здабычу. А тая, убачыўшы, што яе месца занята ўжо, апусцілася паблізу, стала і зажурылася.

— Ідзі шукай сабе другое месца. Цяпер мы тут гаспадары, — гукнуў Паўлік чаплі і паказаў: — Бачыш, якіх рыбака ловім.

Чапля не зварухнулася нават. Міша аднёс у пасудзіну злоўленых рыбака і, вярнуўшыся, сказаў:

— Хутка поўнае вядзерца будзе.

Доўга так прастаяла чапля на месцы, усё чакала, ці не перастануць няпрошаныя рыбаки боўтацца ў вадзе, ці не пойдучь дахаты. А тыя і не думалі ісці.

— Давай адыдземся трохі далей. Тут вылавлі ўжо ўсю, — параіў Паўлік.

Яны адышліся і зніклі за ракітавым кустом. Чапля, відаць, палічыла, што хлапчункі пайшлі ўжо і смела пакрочыла на сваё месца. Яна асцярожна ступіла некалькі крокаў да рачулі і раптам падскочыла на месцы, выцягнула шыю і пабегла да вядзерца.

Пакуль Міша зноў прыімчаў злоўленага пячкурыка, дык у вядзерцы не засталася ні аднае рыбіны. Ён адразу не паверыў сваім вачам. Падняў за восілку бляшанку, паглядзеў лепш і пабег з ёю да Паўліка.

— Вылазь, хопіць. Налавілі для чаплі, — гукнуў Міша яшчэ здалёку сябру.

— Вось табе і акварыум, вось табе і ў студню пусцілі, — ледзь не заплакаў ад такога гора Паўлік і вылез на бераг.

А чапля тым часам зрабіла над рэчкай круг і памахала хлапчукам крыллямі. Відаць, дзякавала ім за ласку, бо ніколі ёй не ўдавалася пажывіцца так удосталь свежай рыбай за адзін раз.

Зайчаняткі

Сяргей НОВІК

У нашым полі ў жоўтым жыце
Зайчаняткам добра жыці,
Ежы маюць тут даволі,
Цэлы дзень гуляюць ў полі.

Пад наглядам зайкі-маткі
Танцавалі зайчаняткі,
Танцавалі, падплявалі,
Лапкай такты адбівалі.

То яны ўсё бокам, бокам,
То падскокам, то падскокам!

Танцавалі ўлева, управа,
Так прыгожа і так жвава.

Ім да самае зары
Дзьмулі ў трубы камары,
Конік на цымбалках граў,
Жаваранак памагаў.

Я ў гасцях у зайкаў быў,
Аб іх песеньку злажыў.
Падабаецца, ці не!
Напішыце, дзеткі, мне!

Чым выклікан лішні рост валасоў на твары ў жанчын?

АДКАЗВАЕМ НА ПІСЬМЫ ЧЫТАЧОУ

Ператварэнне пушковых валасоў у жорсткія, грубыя валасы назіраецца ў жанчын у перыяд або палавога паспявання або ў перыяд старэчага завядання арганізма. У гэты час малапрыкметныя пушковыя валасы пачынаюць цягнуцца, падаўжацца, патаўшчацца і ператвараюцца ў касметычны недахоп. Гэты факт сведчыць аб несумненнай сувязі захворвання з парушэннямі ў эндарынай і палавой сістэмах. Часцей за ўсё лішні рост валасоў на скуры твару звязан з парушэннем функцыі шчытападобнай залозы, яечнікаў, наднырачнікаў і іншых залоз унутранай сакрэцыі.

Часам узмоцнены рост валасоў выкліканы няправільнымі, неабдуманымі дзеяннямі самой жанчыны. Так, напрыклад, пры з'яўленні невялікага пушкі на падбародку, верхняй губе або шчоках жанчыны пачынаюць яго вырываць пінцэтам або галіць, сціраць пемзай. У выніку пастаяннага механі-

чнага раздражнення на месцы светлых тонкіх пушковых валасоў з'яўляюцца цёмныя, тоўстыя, жорсткія валасы. Таксама нельга карыстацца дэпіляторыямі, якія толькі на кароткі прамежак часу ліквідуюць валасы, але пры частым карыстанні імі таксама прыводзяць да ўзмоцненага росту валасоў. Жанчынам з наяўнасцю густых пушковых валасоў не рэкамендуецца карыстацца белячымі мазямі і пажыўнымі крэмамі, што таксама можа прывесці да ўзмоцненага росту валасоў.

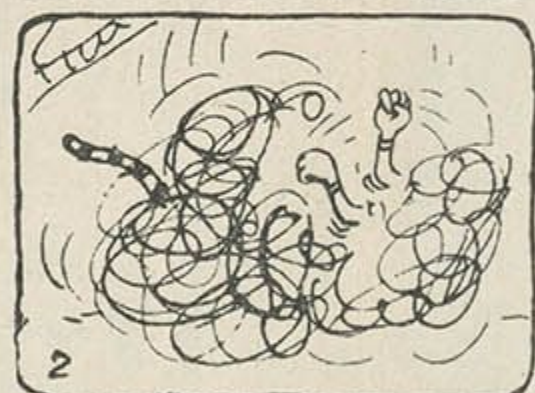
На жаль, органы аховы здароўя недастаткова ўсведамлілі неабходнасць шырокага ўкаранення ў медыцынскія ўстановы лячэння электrolізам, які ў цяперашні час з'яўляецца адзіным радыкальным метадам лячэння гэтага цяжкага касметычнага недахопу. Пакуль такі метады лячэння ўжываюцца толькі ва ўрачэбна-касметычных кабінетах. Пры гэтым метады лячэння разбу-

раецца валасяны сасочак, з якога пачынаецца рост валаса.

Таму часта нашым пацыентам даводзіцца рэкамендаваць вельмі прымітыўныя спосабы ліквідацыі гэтага касметычнага недахопу, як выстрыганне асобных найбольш доўгіх валасоў тонкімі маленькімі ножнамі, не раздражняючы скуру. Гэтая працэдура вельмі карпатлівая, патрабуе шмат часу і цяжкіх намаганняў. Добра таксама прымяняць абясколерванне валасоў перакісам вадароду або пергідролавой маззю.

Вельмі часта жанчыны звяртаюцца з просьбай палічыць іх праменьнямі рэнтгену. Аднак падобнае знішчэнне валасоў з'яўляецца вельмі адказнай працэдурай, якая часта пагражае сур'ёзнымі непрыемнасцямі ўрачу і пацыенту. Скура кожнага чалавека па-рознаму рэагуе на абпраменьванне. Колькасць рэнтгенавых праменьняў, якую скура аднаго чалавека пераносіць добра, у другога можа даць цяжкія ўскладненні.

А. С. ГУСАРАВА,
кандыдат медыцынскіх
наук, урач-касметалаг.

НЕ РАЗГУБІЛАСЯ.

Малюнак-жарт Л. Чурко.

АДПАЧЫВАЙЦЕ У БЕЛАРУСІ!

Лета — пара адпачынку.

Кожны праводзіць гэты час па-свойму: адны едуць у дамы адпачынку, другія — на курорты, а многія захапляюцца турызмам — карысным, здаровым адпачынкам на ўлонні прыроды.

Турызм — цудоўны від адпачынку. Яго можна рэкамендаваць і моладзі і людзям пажылога ўзросту. Для здаровага чалавека правесці адпачынак у паходзе, сярод маляўнічай прыроды вельмі карысна.

Разнастайныя формы турызму. Найбольш распаўсюджаны турызм выхаднога дня, калі працоўныя выезджаюць за горад з суботы на нядзелю, адпачываюць ля вогнішча, начуюць у палатцы на свежым паветры. Такія паездкі суправаджаюцца паляваннем або рыбнай лоўляй, фатаграфаваннем, наведаннем музеяў і проста адпачынкам на беразе прыгожага возера або вадасховішча.

У паходах выхаднога дня могуць прымаць удзел усе жадаючыя, не толькі члены пэўнага калектыву, але і члены сем'яў, іх сябры і таварышы.

У Беларусі можна з поспехам праводзіць пешыя, лыжныя, водныя і веласпедныя паходы.

Шмат захапляючых маршрутаў такіх паходаў аднаго дня ёсць і вакол Мінска. Удзельнікі паходаў пабываюць у вёсцы Вязынка — на радзіме народнага паэта Беларусі Янкі Купалы, наведваюць музей, пабываюць на гары Маяк і ля вытокаў ракі Свіслач, вакол Заслаўскага вадасховішча і ў іншых месцах.

Цікава наведаць Белавежскую і Налібоцкую пушчы, прайсці пеша па маляўнічых мясцінах або на лодках у раёнах Браслаўскіх азёр і возера Нарач.

У летнім сезоне гэтага года будуць працаваць турысцкія базы на возеры Нарач, на Заслаўскім вадасховішчы — турбаза «Беларусь», турбаза «Браслаўскія азёры».

Сярод шматлікіх вадасховішчаў Беларусі Нарачанскія азёры — самыя вялікія.

На буйнейшай турысцкай базе «Возера Нарач» будзе адпачываць у адну змену больш 300 чалавек. У выхадныя дні гэтага турбаза прымае рабочых і служачых, якія прыязджаюць з Мінска і іншых гарадоў. Турбаза мае пункт пракату, лодачную станцыю, катэры.

Маляўнічыя краявіды і ваколіцы Мінска. Асабліва прыгожы рэльеф Мінскага ўзвышша. Вялікія ўзгоркі пакрыты тут сасновымі і змешанымі лясамі.

У сасновым бары на беразе Заслаўскага вадасховішча знаходзіцца турбаза «Беларусь», якая будзе прымаць у адну змену 100 чалавек.

Славяцца прыгажосцю і Браслаўскія азёры. Турбаза тут размешчана на беразе цудоўнага возера Дрываты, недалёка ад аднаго са старажытнейшых гарадоў Беларусі — Браслава.

Ёсць і аўтамабільныя турысцкія маршруты па Беларусі: Мінск — Брэст — Мінск, Мінск — Вільнюс — Ігналіка, Мінск — Нарач — Мінск.

Кожны дзень мы атрымліваем дзесяткі пісьмаў з просьбай прадаставіць пучок на турысцкія базы Беларусі.

Гэта не дзіва. Прырода нашага краю вабіць многіх сваім сціплым і мілым характам.

В. ЖУЙКОВА,
старшы інструктар Беларускага
турысцка-экспедыцыйнага ўпраўлення.

Моды

НЕКАЛЬКІ МАДЭЛЕЙ З ІІ МІЖНАРОДНАГА КАНГРЭСУ МОД

1. Летні камплект з баваўнянай тканіны ў яркія палосы. Аздаблен бейкай з папярочным напрамкам палос.
2. Сукенка з набіўнога нашаміру з традыцыйным малюнкам паўлаўскіх хустак.
3. Блузка з баваўнянай тканіны. Выкрайная ма-нішка аздаблена застрочанымі складкамі. Рукавы ўстаўныя. Спадніца з набіўной тканіны.
4. Сукенка-касцюм са светлай тканіны: жакет-блузка зашпільваецца на гузік, верхнія гузікі і пяцля—дэкаратыўныя; кішэні праразныя, з планкамі; спадніца прамая, са складкамі ў таліі.
5. Касцюм са светлай шчытнай тканіны. Жакет прамы, аднабортны; накладныя кішэні, рукавы ўстаўныя. Спадніца ў буйную запрапаную складку.
6. Сукенка з ільнай рагожкі, спераду не ад-разная па таліі. Рукавы ўстаўныя, устаўка з тка-ніны сукенкі, кішэні накладныя. Спінка адразная.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ,
Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 04425.

Журнал «Работница и крестьянка» на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

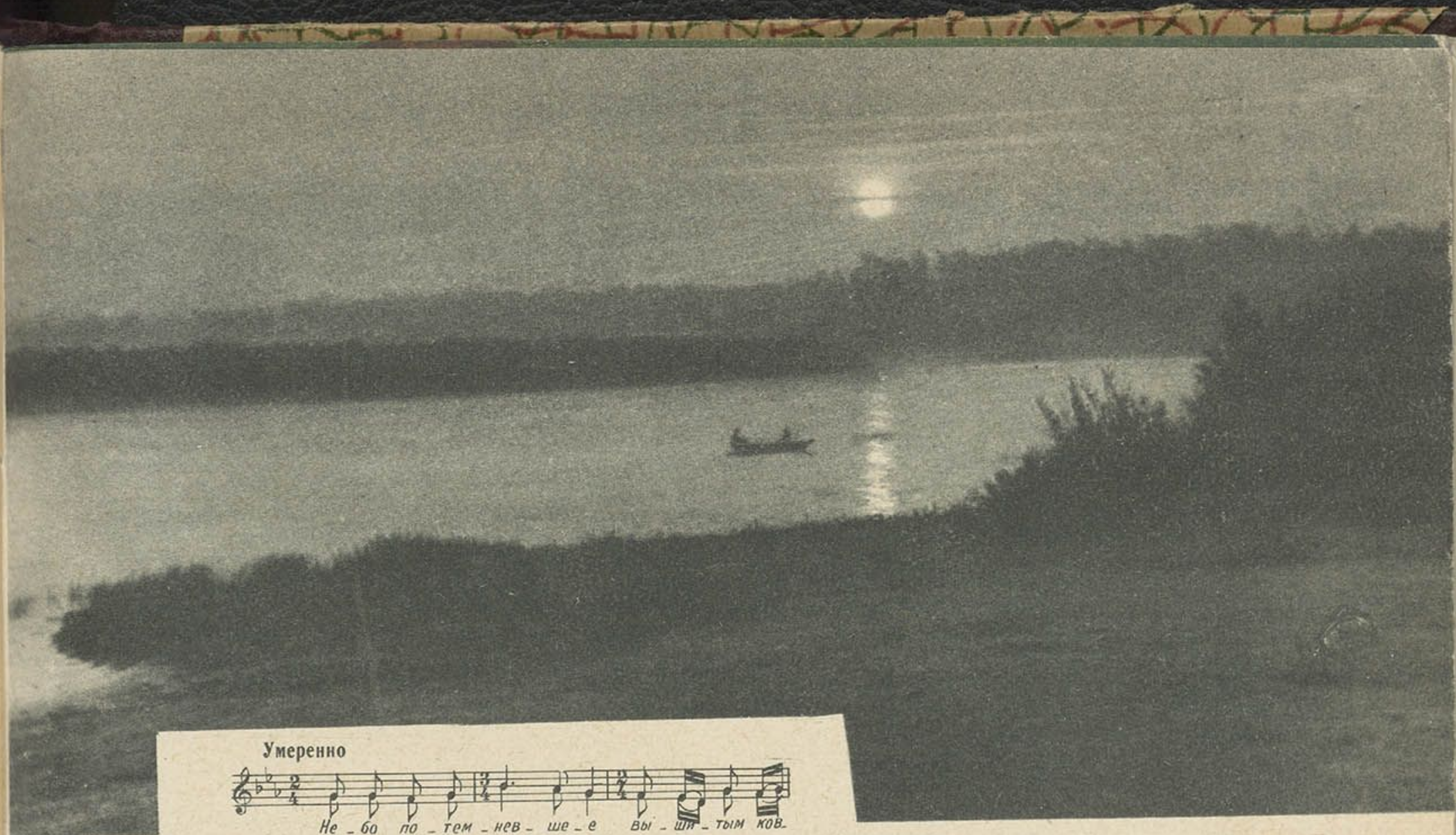
Падпісана да друку 31/V-61 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77.

Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 18 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 228 368 экз. Зак. 377.

Умеренно

Не - бо по - тем - не в - ше - е вы - шитым ков -
 ром, ши - ро - ко рас - ки - ну - лось
 над род - ным Дне - пром. Звёз - ды во - ду
 чи - с - ту - ю не на - пьют - ся пьют,
 в лод - ке па - рень с де - вуш - кой по ре - ке плы -
 вут. *Припев:* Ой, не под ря - би - но - ю
 лет - ним ве - чер - ком хо - ро - шо с лю -
 би - мо - ю на ре - ке в дво - ём.
 1-3
 4. ём, на ре - ке в дво - ём.

На першай старонцы вкладки — бригадзір бригады камуні-
 стычнай працы камсамолка Зінаіда Лінькова (Полацкі завод
 шкловаканна).

Фота П. Нікіціна.

На чацвёртай старонцы вкладки — фотазціуд М. Ананьіна.
 «Раніца».

Песня друкуецца па просьбе шматлікіх чытачоў.

Речицкая рябинушка

Музыка Н. КОНЬШИНА

Слова П. ВИШНЯКА

Небо потемневшее вышитым ковром
 Широко раскинулось над родным Днепром.
 Звезды воду чистую не напьются пьют,
 В лодке парень с девушкой по реке плывут.

Припев: Ой не под рябиною
 Летним вечерком
 Хорошо с любимой
 На реке вдвоем.

Их несет течением быстрая река
 Прокатиться просится месяц свысока.
 С луга ароматами веет ветерок
 И огнями светится тихий городок.

Припев.

Песня задушевная спорит с соловьем
 И поет в ней девушка что-то о своем.
 Как на танцах встретились в парке над Днепром,
 Как сердечко девичье светит огоньком.

Припев.

Сколько встреч загадочных будет впереди,
 А прекрасней Речицы места не найти.
 Днепр волной игривою моет берега,
 Здесь любовь рождается крепко, навсегда.

Припев.

21 81

